

MUNKAKÖZI

PÁLHÁZA
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

„MERT A HAGYOMÁNY NEM MEREV, FEJLŐDÉSKÉPTELENSÉGRE KÁRHOZTATOTT ESZME, HANEM A HELYHEZ ÉS KULTÚRÁHOZ KÖTŐDŐ, AHHOZ RÖGZÍTETT ÉS ANNAK TOVÁBBÉLÉSÉT, FEJLŐDÉSÉT SEGÍTŐ EMBERI CSELEKVŐKÉSZSÉG.”

/ ISTVÁNFI GYULA, A MAGYAR FALU ÉPÍTÉSZETI HAGYOMÁNYA /

Tisztelt Pálháziak!

Pálháza szülötteként megélve és látva településünk életét, változását, fejlődését, ajánlom figyelmükbe az új Településképi Arculati Kézikönyvet, amely bemutatja településünket és megismertet minket helyi értékeinkkel.

Pálháza jelenlegi arculata hosszú-hosszú évszázadok alatt alakult ki, ezalatt alakítottuk ki közösen ezt a csodálatos környezetet, ami körbevesz bennünket. Ebben a fejlődésben benne van minden és mindenki. A szorgalmas, itt élő emberek munkája, a hagyományok tisztelete, mindannyiunk fejlődni akarása, a jövőbe vetett hitünk és sok minden más, ami hozzájárult és hozzájárul a mi kis városunk életének és arculatának alakulásához.

Településvezetőként büszke vagyok az itt élőkre, arra a fejlődésre, amit közösen vittünk véghez, ezáltal elérve azt, hogy egy élhető, rendezett, tiszta és nagyszerű településen élhetjük mindennapiainkat. Pálháza az a település, ahová jó hazajönni, abba az otthonba, ami általunk él, formálódik és fejlődik.

Tudom, a múlt tisztelete nélkül nincs jövő, nincs fejlődés és most a fejlődésen van a hangsúly. Kiemelt fontosságú célunk Pálházának, mint a térség központi településének a fejlesztése, az épített és természetes értékek megőrzésével összhangban álló tervezett városfejlesztés.

Ebben lesz segítségünkre a kézikönyv, amely azon túl, hogy bemutatja településünket, innovatív módon kiindulást ad a környezetünk formálásához, támpontot nyújt az épített arculat megtervezéséhez és megvalósításához, valamint az egységes arculat kialakításához, amely a jövőben jellemezni fogja Pálháza megjelenését a mindennapokban.

A kézikönyv iránymutatás is egyben, hiszen a jövő Pálházáját építjük, együtt Önökkel, Önöknek, a jövő nemzedékének.

Tegyük ezt jó szívvel és akarattal, hogy közösen sok-sok nagyszerű eredményt érjünk el!

Szebeni Endre
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	5
2. Pálháza bemutatása	10
Hegyköz népi építésze	14
Tájföldrajz	18
3. Örökségünk	22
4. Általános Építészeti útmutató	39
5. Eltérő karakterű településrészek Pálházán	60
Településközponti	61
Történeti	68
Kertvárosi	78
Ipari és gazdasági	85
Külterület	90
Impresszum	93

KINEK KÉSZÜLT A KÉZIKÖNYV?

A kézikönyv mindenkinek hasznos, aki új épületet szeretne építeni, vagy régit rendbe hozni, átalakítani, akár tulajdonos, tervező, építtető vagy hatósági ügyintéző. Konkrét példák segítségével igyekszik bemutatni a jó és követendő példákat, amivel a széles körben elterjedt rossz, fantáziátlan, tájidegen és környezetszennyező építészetet kívánja megfékezni. Mindazonáltal, hogy a legnagyobb felelősség a tervező építészre terhel, a folyamatban résztvevő felek partneri hozzáállása és a szakemberekbe vetett bizalom nélkül az építés drámája fokozódik, az eredményesség pedig veszélybe kerül.

A felelősség ugyanis mindenkit terhel, de különösen azokat, akik egy-egy épület létrehozásában aktívan részt vesznek, így a megbízókat, tervezőket, kivitelezőket és a döntési joggal rendelkező hatóságokat egyaránt. A kollektív felelősség felismerése az első lépés az építészeti minőség fejlődése és az egységes településkép kialakulásához vezető úton. Hisszük és valljuk, hogy a kortárs építészet megtalálja azon üdvös megoldásokat, amelyekben a múlt értékeit tiszteletben tartva új, a kor igényeit maximálisan kielégítő, esztétikus és magas építészeti minőségű alkotások születnek.

MI A KÉZIKÖNYV CÉLJA?

Jelen útmutató nem építési szabályzat! Fontos, hogy a tervezők minden esetben ismerjék és vegyék figyelembe a hatályos építési előírásokat; környezetvédelmi és egyéb szakhatósági kérdésekben - szükség esetén - forduljanak szakértőhöz.

SZEBB ÉS JOBBAN MEGTERVEZETT LAKÓÉPÜLETEK

A TERVEZÉSI FOLYAMATOK HATÉKONYSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

A TÁJ ÉS AZ EGYSÉGES TELEPÜLÉSKÉP MEGŐRZÉSE, KIALAKULÁSÁNAK ELŐSEGÍTÉSE

PÁLHÁZA ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEINEK BEMUTATÁSA ÉS NÉPSZERŰSÍTÉSE

KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI ÉRTÉKEK MEGHATÁROZÁSA

A HELYTELEN ÉPÍTÉSI TRENDEK MEGFÉKEZÉSE

A FENNTARTHATÓ ÉPÍTÉSZETI MEGOLDÁSOK ELŐMOZDÍTÁSA

A HELYES RÉSZLETKÉPZÉSEK BEMUTATÁSA KONKRÉT PÉLDÁK SEGÍTSÉGÉVEL

TERVEZŐK ÉS ÉPÍTTETŐK INSPIRÁLÁSA

MIRE HELYEZZÜK A HANGSÚLYT?

FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

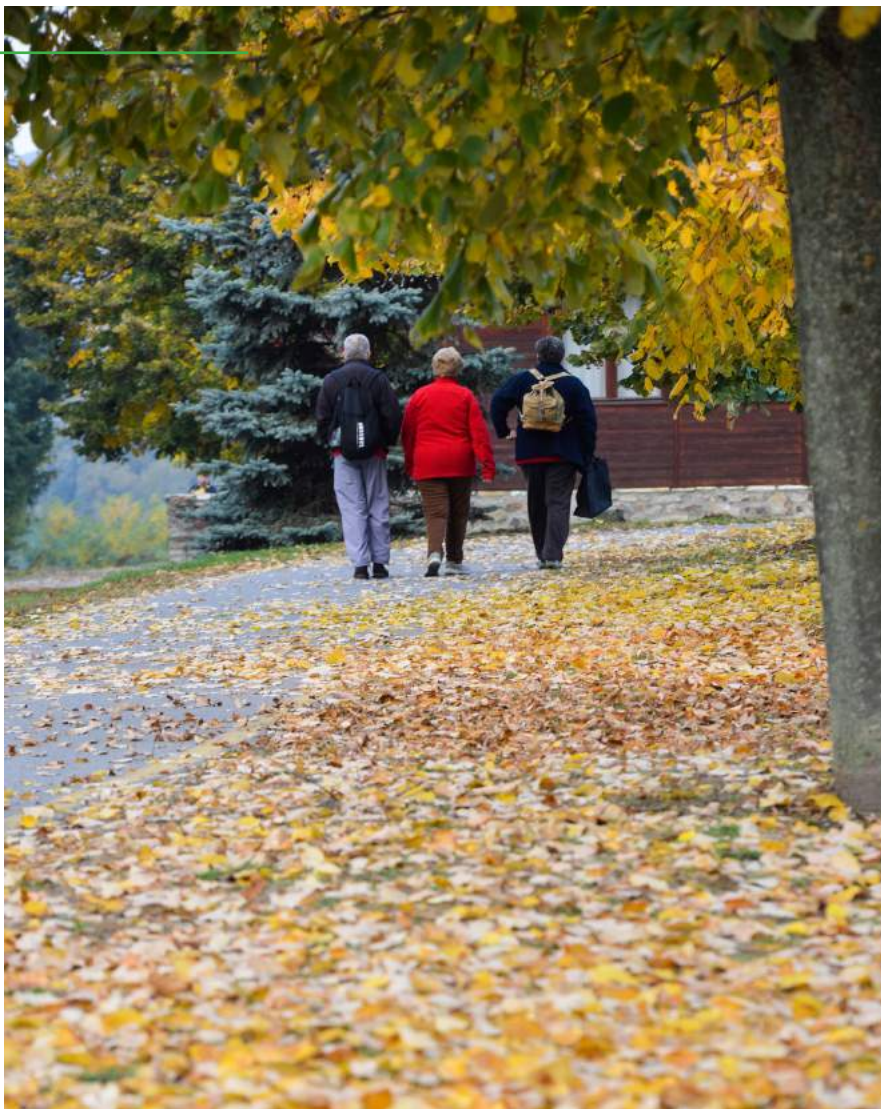
Közös feladatunk a minket körülvevő környezet megóvása és védelme, állandó felelősségünk a jövő nemzedékei számára alkotott új értékek megteremtése.

HELY ÉS KÖZÖSSÉG

A Pálházán építkezők saját tevékenységükkel formálják a település képének kialakulását, mellyel gazdagíthatják a város kulturális örökségét. A múlt imitációja, idegen tájakra jellemző stílusok helyett a helyi értékek, jellegzetességek és anyagok használatát támogatjuk, melyek egysége egy új építészeti megfogalmazásban ölt testet.

ÖRÖKSÉGVÉDELEM

A település történelmét sugárzó épületek mellé különös körültekintéssel tervezzünk házat. A meglévő építészeti értékek, régi, olykor rosszabb állapotban lévő házak felújításakor vizsgáljuk meg annak értékeit, arányait, színeit, egyedi stílusjegyeit, és azok figyelembe vételével tervezzük meg a felújítást.

HOSSZÚ TÁVÚ HATÁSOK

Minden beavatkozás, így egy új lakóház is megváltoztatja az addigi tájat, utcaképet. Az épület megtervezésekor figyelembe kell venni annak hosszú távú hatását a környezetre, célunk egy tartós, átalakítható, a környezetével egységet alkotó épület megtervezése legyen.

MINŐSÉGI ÉPÍTÉSZET ÉS INNOVÁCIÓ

Egy jó épület megtervezése egy jó építész kiválasztásával kezdődik. Az építész ismeri és alkalmazza a múlt értékeit, miközben korszerű megoldásokkal alakítja ki az igényeknek megfelelő, környezetébe illeszkedő tervet. A formaképzésen túl különösen nagy hangsúlyt fektet a minőségi anyaghasználatra és a harmonikus összehatásra is.

GAZDASÁGOSSÁG, FENNTARTHATÓSÁG

Lakóhelyünk megtervezésekor törekedjünk a valós igényeink praktikus, mértékletes és egyszerű megvalósítására. A jó ötletek szakszerű megoldásával megfizethető áron valósíthatjuk meg álmainkat és az üzemeltetési költségeket is optimalizálhatjuk.

HOGYAN ÁLLJAK NEKI AZ ÉPÍTKEZÉSNEK?

ELSŐ LÉPÉSEK

Az alábbi szempontok mindegyike azonos súlyú fontossággal bír, egységben kezelendő és az építkezési szándék megszületését követően ezek figyelembe vételével kell haladni:

IGÉNYEK PONTOS MEGFOGALMAZÁSA

Mielőtt bármibe belekezdünk, gondoljuk végig, hogy pontosan mire is van szükségünk? Mérjük fel anyagi lehetőségeinket, a családi igényeit vagy az építendő ház funkcióját, majd alakítsunk ki egy tervezési programot (szobaszám, fontosabb berendezések helyszükséglete, tárolási igények, szokások, hobbik, hangulatok, stb.).

Az építésszel közösen fogalmazzuk meg a számunkra fontos tervezési szempontokat is (passzívház, kortárs vagy hagyományos, ökologikus, okosház, többgenerációs, stb.). Törekedjünk a praktikus méretekre, tervezzünk hosszú távra, hogy az esetlegesen változó igényeket az épület kisebb átalakításokkal vagy bővítéssel le tudja követni.

KÖRÜLTEKINTŐ TELEKVÁLASZTÁS

A megfelelő otthon megteremtése a megfelelő telekválasztással kezdődik. Ismerjük meg Pálházát, járjuk körbe többször, majd válasszunk egy olyan telket, ami igényeinknek, ízlésünknek és életmódunknak a leginkább megfelelő. Tanulmányozzuk a Helyi Építési Szabályzat és a Szabályozási terv telkünkre vonatkozó részeit. Lehetőleg olyan utcában válasszunk telket, amely adottságait tekintve számunkra a leginkább tetszetős.

HOGYAN VÁLASSZUNK ÉPÍTÉSZT?

Az építkezés előtt feltétlenül keressünk fel egy építészt, akit már a telekválasztásba is vonjunk be. Válasszunk olyan építészt, aki elképzeléseinknek megfelelő referenciákkal rendelkezik, tájékozódjunk a szakfolyóiratokból, szomszédoktól vagy az internetről. Az értékálló, magas építészeti színvonalú és jól használható épületek kulcsa az átgondolt és precíz tervezés. Ne spóroljunk az időn és a tervezési díjon! Az építész díja elenyésző a teljes kivitelezési költségekéhez képest, ráadásul egy jó tervező okos megoldásaival díjának sokszorosát takaríthatja meg számunkra.

MIRE FIGYELJÜNK?

A JÓ ELŐKÉSZÍTÉS ÉS TERVEZÉS ALAPJAI

TERVEZÉS - ÉPÍTÉSZETI KARAKTER

A helyszín és a környező beépítés meghatározza az építendő épület formáját és magasságát. Fontos, hogy az építendő ház anyagaival és homlokzati megjelenésével illeszkedjen az adott településrész karakterisztikájába. A megfelelő arány, lépték és forma megválasztását követően könnyebben kerülnek helyükre a jó részletek. A sikertelen, elhibázott szerkesztést nem lehet helyrehozni, a cirádák és oda nem illő díszítések elhelyezése azonban így is tilos, az csak rontja a helyzetet.

ILLESZKEDÉS

A telek vagy ház, amelyből otthonunkat szeretnénk kialakítani, egy meglévő településképbe, egy utcaképbe tartozik. Vegyük szemügyre az utcában található házak jellegzetességeit, tömegét, stílusjegyeit, törekedjünk arra, hogy a tervezendő házunk illeszkedjen az összhatásba. A kerítés és a kert szerves részét képezi a környezetnek, célozzuk meg a természetesnek tűnő kert kialakítását, részesítsük előnyben a helyi növényfajták alkalmazását.

...ÉS NINCS KÉT EGYFORMA FALU,

MINDEN FALU, TÁJI, ÉPÍTÉSZETI ÉS LAKOSAINAK VISELKEDÉSFORMÁIVAL

EGYENKÉNT IS KIFEJEZETT EGYÉNISÉG...

DOMBORZATI ADOTTSÁGOK

A megfelelően kialakított kert, illetve a ház körüli részek rendszeres gondozása elengedhetetlen. Személyes lehetőségeinket felmérve válasszuk meg a kert méretét, majd a kerti növényeket, idő híján ültessünk lassan növő fűvet és kisebb igényű fákat. Melléképületeink építésénél is ügyeljünk a megfelelő méretre és anyaghasználatra, a tákolt kerti bódék és sufnik megjelenése minden esetben kerülendő.

GONDOZOTT KERT ÉS MELLÉKÉPÜLETEK

A megfelelően kialakított kert, illetve a ház körüli részek rendszeres gondozása elengedhetetlen. Személyes lehetőségeinket felmérve válasszuk meg a kert méretét, majd a kerti növényeket, idő híján ültessünk lassan növő fűvet és kisebb igényű fákat. Melléképületeink építésénél is ügyeljünk a megfelelő méretre és anyaghasználatra, a tákolt kerti bódék és sufnik megjelenése minden esetben kerülendő.

HARMONIKUS RÉSZLETEK

A részletekben lakik a lényeg, az igényes részletképzés (eresz, kémény, nyílászárók, vakolatdíszek, kerítés, stb.) stílustól függetlenül jelzi, miként lehetne illeszkedni a környék meglévő épületállományhoz. A legfontosabb a jó minőségű anyagok használata, valamint a megfelelő precizitással való kivitelezés. Kerülni kell a műanyagok, harsány színek és bonyolult csomópontok alkalmazását.

PÁLHÁZA

A HEGYKÖZ GYÉMÁNTJA

Pálháza, Magyarország legészakibb részén, a Zempléni Hegység keleti oldalán fekvő földrajzi, földtani értelemben rendkívül változatos megjelenésű és páratlan természeti értékű, egészséges mikroklímával rendelkező, hegyközi tájegység középpontjában fekszik.

A legek városának is szokták nevezni, ugyanis Magyarország legészakibb és legkisebb városa. Kiemelt jelentőségét kistérségi szerepének köszönheti, ugyanis az itt található 19 település közül Sátoraljaújhely mellett Pálháza rendelkezik városi ranggal és az ehhez tartozó intézményi infrastruktúrával. Gazdasági és szociális értelemben is központi szerepet tölt be a Hegyközben.

AZ EGYKORI VÁRBIRTOK

Pálháza település valószínűleg a füzéri vár egykori várbirtokosának Drugeth Fülöp nádornak utasítására telepítéssel, új irtásfaluként az 1320-as években jött létre a Bisó patak völgyében.

Később Luxemburgi Zsigmond 1389-ben örök adományul adta Perényi Péternek Füzér várát és tartozékait, benne Pálházát is. Az 1389-i adománylevélben merül fel először Pálháza neve. A település -háza végződéssel ellátott személyneve is későbbi középkori eredetére utal.

A település a füzéri uradalomhoz tartozott, melynek földesurai többször változtak, legutóbb I. Lipót császár 1686-ban a füzéri várát és tartozékait - Pálházával együtt - előbb báró majd gróf Károlyi Lászlónak adományozta, aki 1947-ig volt a terület földbirtokosa. Az 1427. évi portális (kapuk száma alapján történő) összeírás a település 13 kapuját említette.

A HÁNYATTATOTT SORSÚ TELEPÜLÉS

A település a XV. században és a XVII. század elején többször elpusztult. A XV. században a husziták többször feldúlták. A török hódítás idején portyázó török csapatok miatt pusztult el, majd magyar lakosokkal betelepült.

Az 1711. évi pestisjárványkor és tűzvész miatt ismét elnéptelenedett, az 1715. évi összeírásban, mint lakatlan helység szerepelt.

Az ezután következő években újra benépesedett, 1786-ban, már mint magyar falu van feltüntetve. Az 1878. évi népszámlálás válogatott adatai 54 házat, 300 lakost, 1 nemeset tartalmaztak. 1833-ban 57 háza és 431 lakosa volt a településnek. Az Abaúj-Torna vármegye és Kassa című 1896. évi kiadványában, Pálháza körjegyzőséggel, 85 házzal, 514 magyar lakossal szerepelt.

HABSBURG KATONAI FELMÉRÉS 1806-1869

A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS HATÁSAI

1875-ben Pálháza-lpartelepen megépült a mai Fűrészüzem elődje a Fűrészmalom. A Kemencpatak völgyben lévő erdőterületen kitermelt fa szállítására 1888. évben építették meg a Kőkapui völgyben a Pálháza-lpartelepről induló állomással a keskeny-nyomközű erdei vasutat - ez a mai Magyarország legrégebben épített erdei vasútja. A XVIII. század végén kiépült a szilárd burkolatú főközlekedési útvonal Sátoraljaújhely-Pálháza-Hollóháza irányában, valamint Pálháza-Telkibánya-Gönc felé. Az 1930-as években kiépítették a hegyközi településeket összekötő szilárd burkolatú utakat is. Pálháza lakossága földesurát követve felvette a református vallást. 1812-ben megépült a református templom. 1910-ben, a községben a református templom mellett megépült egy egytantermes egy tanerős népiskola. 1930-ban két tantermes két tanerős új állami iskola épült, majd 1938. évben megépült a kultúrotthon is.

A gazdasági fejlődés az 1929. évi gazdasági válság után és a második világháborúban ismét megtorpant, azonban az 1950-es években tovább folytatódott. Pálháza az Állami Erdészet hegyközi központjává vált. 1938-ban megépült a sportpálya, 1952. évben kiépült a községben a villanyhálózat. 1958-ban külszíni fejtéssel megnyílt a Perlit bánya. 1964. évben megépült a vezetékes ivóvízhálózat. 1968-ban a körzeti általános iskola, 1973. évben pedig a napközi otthonos óvoda épült fel. 1990-ben új egészségügyi központ jött létre, majd 1995. évben megépítésre kerül a vezetékes földgáz. 1998-ban pedig kiépült a szennyvízhálózat. A település egyik legfontosabb mérföldkövét 2005-ben érte el, amikor nagyközségből városi rangra emelték, ezzel az ország legkisebb népességű, és legészakibb fekvésű városa lett.

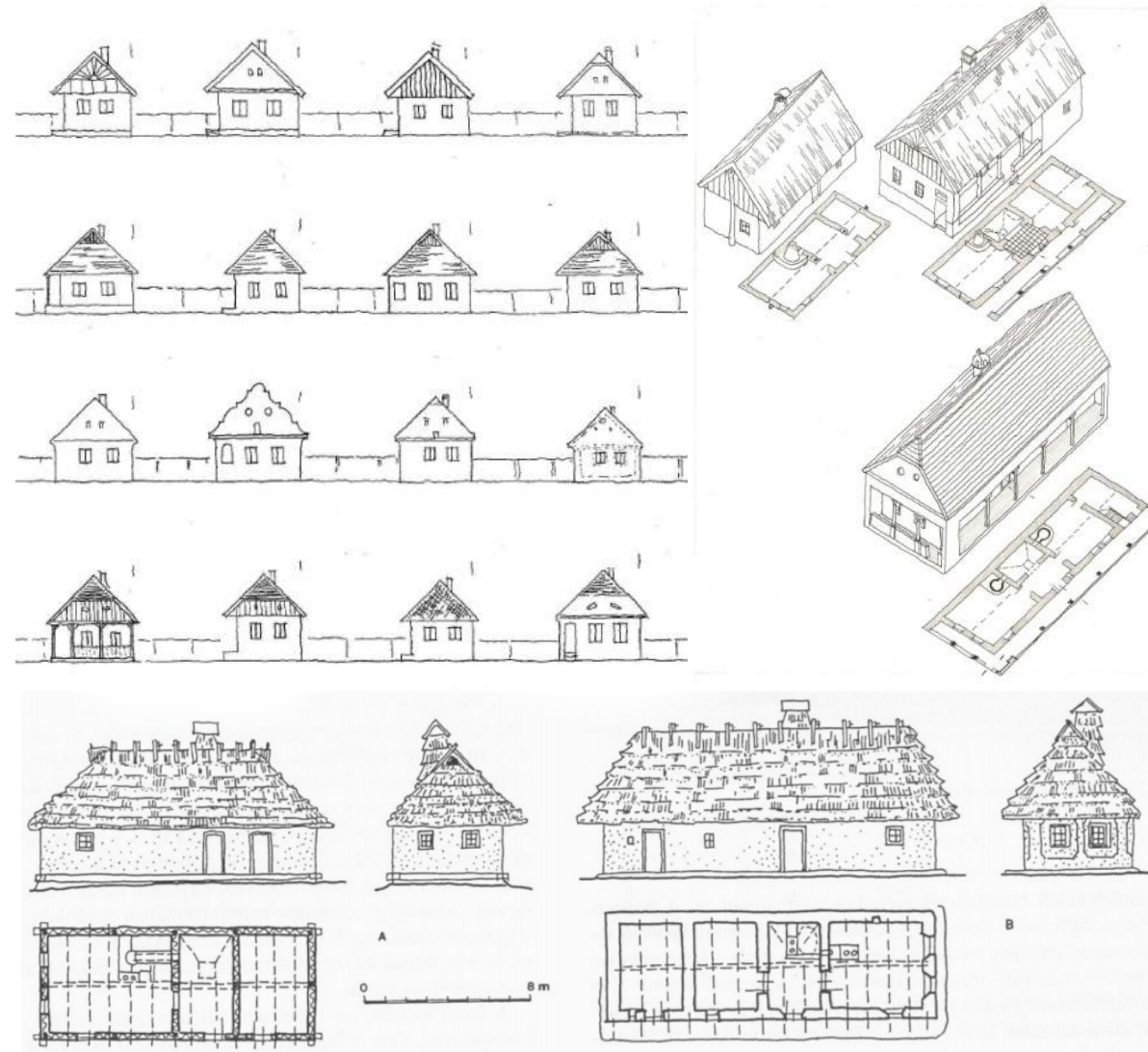
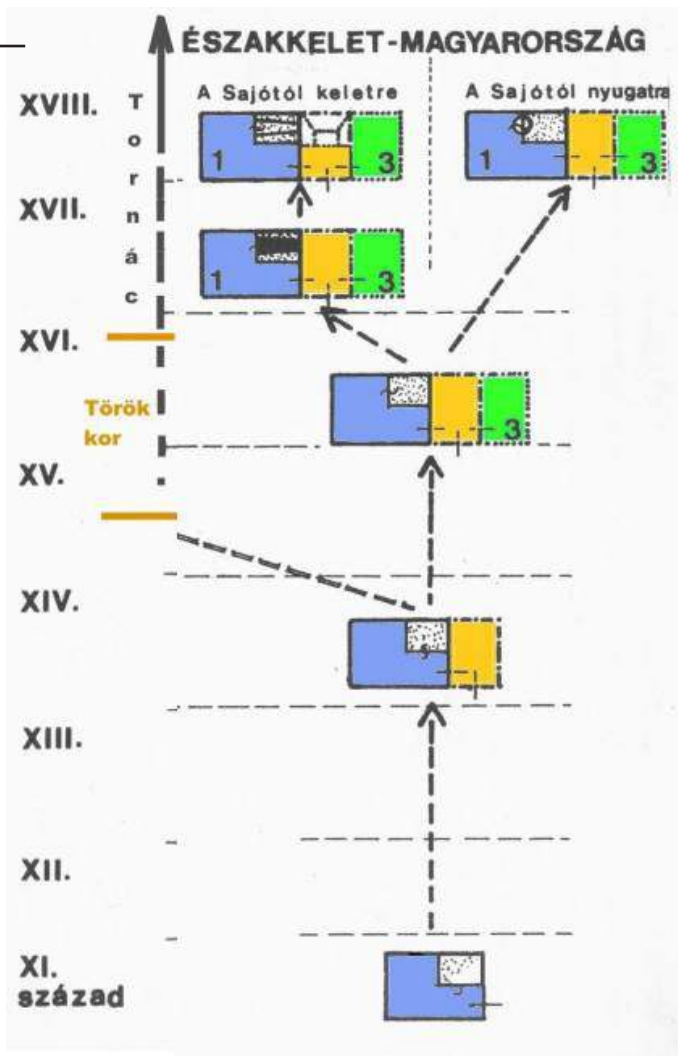
A HEGYKÖZ NÉPI ÉPÍTÉSZETE

A magyarországi népi építészet a feudális rend megszilárdulása után kezdett kiformalódni, ettől kezdve jöttek létre a sajátos település- és épületelemek. A Hegyközben a települések zömét zárt falvak teszik ki, melyek között a legtöbb **utcás, szalagtelkes település**. Legegyszerűbb változata az útifalu, amely egyetlen utcából és a rá merőlegesen elhelyezkedő telkek sorából áll. Ez a jellegzetesség Nyíriben megfigyelhető.

A településeken belül a XIV. században a földesúri gazdaságok szétesésével párhuzamosan létrejött a **jobbágyi telekszerkezet**, amely évszázadokra meghatározta a magyar településrendszer alapjait. A népi építészet táji jellegzetességeinek nyomai már a XIV-XVI. században feltűntek, de csak a XVIII. században öltöttek határozottabb formát. Ebben a korszakban alakultak ki a népi építészetben azok a sajátosságok, amelyek maradványait helyenként még napjainkban is megfigyelhetjük.

A település és a paraszti gazdaság legfontosabb eleme a **telek** volt. A jobbágyi kisgazdaságok alapját a változó nagyságú, mintegy 10-16 hold területű telek alkotta. Ez magában foglalta a falubeli házat a hozzá tartozó gazdasági épületekkel, az egyéni használatban lévő szántót és rétet, valamint a falu oszthatatlan birtokához tartozó legelőt, erdőt és vizet. A telek központi része a lakóházat és a gazdasági épületeket magába foglaló udvar.

A Hegyköz építészeti szempontból – a mai Magyarország északi területeivel – az **Északi házterület** csoportjába tartozik. A lakó és gazdasági épületek, valamint a telek jellemzői hosszú fejlődés eredményeként jöttek létre. A lakosság igényeinek, technikai fejlettségének változása a következő fejlődési szakaszokat eredményezte.

A Hegyközben az **egyhelyiséges ház** több osztatúvá válása során az egyhelyiséges kemencés ház mellé elkülönült épületet emeltek, amely fűtés nélküli kamra, hálókamra volt. A kettő később összeépült, így több helyiséges ház jött létre. Az így kialakult lakóépületnek szintén megfigyelhetők a táji jellegzetességeket tükröző elemei.

A **lakóházak** jellemzője az általában szimmetrikus felépítés, ritkábban a félrecsúszott tetőszerkezet, amely a tornác megjelenésének eredménye. Az ilyen épületeknél a homlokzati falon gyakran pincelejárát található. A lakóház építéséhez felhasznált alapanyagok közül egyeduralgódó a vályog és a kő. A tető általában ágasos-szelemenés (oromgerendás), északi hatásra ritkán szarufás szerkezetű, gerince mindig az utcára merőleges, hajlásszöge 45°-nál kisebb. A tetőforma kontyolt, felső csúcsán gyakran jellegzetes háromszög alakú füstnyílással.

Atetőtöttös, hármaskévébekötöttzsuppalfedték, melyet gyakran lépcsősen raktak fel (pl. Pusztafalu, Füzérkajata). A lakóházak általában kettő (pl. Füzérkajata), vagy három (pl. Pusztafalu) helyiségből álltak, amelyeken kisméretű ablaknyílásokat találunk. A ház bejárata a kamrába, illetve pitvarba nyílt, innen lehetett belépni a többé-kevésbé füstmentesített szobába, amely a konyha funkcióit is ellátta.

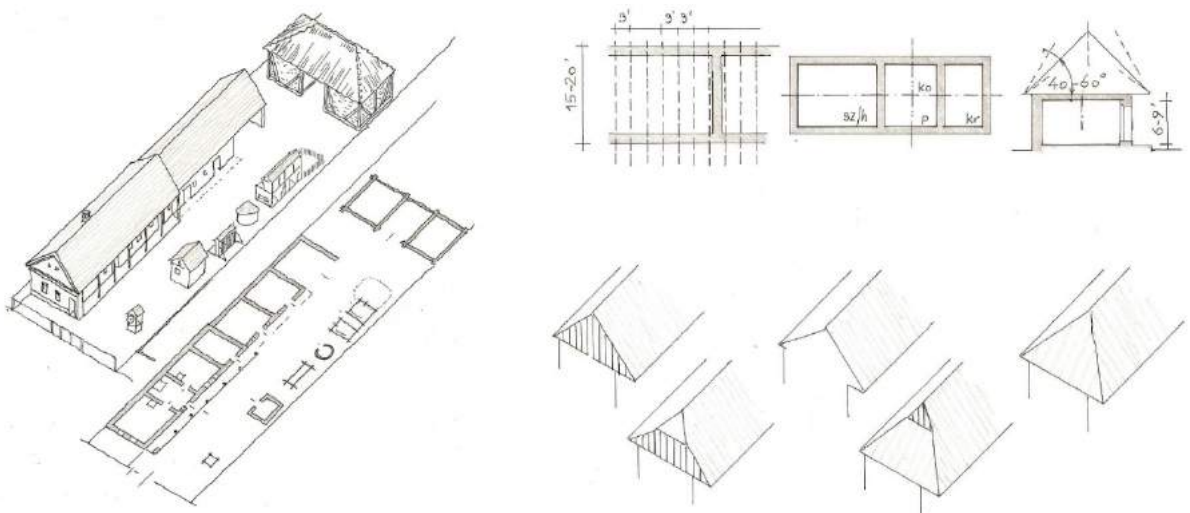
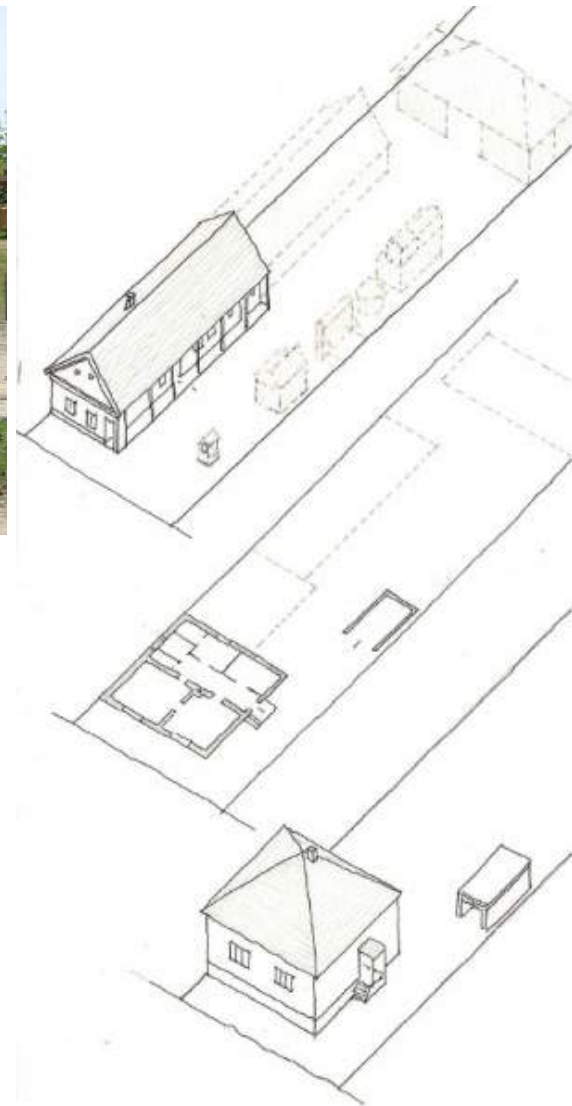
A pitvar csak a legutóbbi időkben vált konyhává, feldolgozóterré, korábban csak tároló és közlekedő funkciója volt, emellett jellemző, hogy semmilyen tüzelőberendezés nincs benne. A kamra érdekessége, hogy tároló funkciója csak a XVIII. században alakult ki, előtte lakásként, alvásra használták.

A hegyközi népi építészet jellegzetes eleme a házban épített **kabola**. Ez a kemence szája elől a füstöt a padlásra illetve a pitvarra vezette. Sajátos felépítése nem mutat sem erdélyi, sem felvidéki vonásokat, így valószínűsíthető, hogy itt alakult ki.

A paraszti életforma fontos kellékei voltak a **gazdasági építmények**, amelyek a földművelés és az állattartás munkáizsaihoz kapcsolódtak. A telkek elmaradhatatlan tartozékai voltak az istállók, melyet a lakóházzal egy tető alá, vagy attól függetlenül építettek fel. Belső berendezéséhez tartoztak a jászlak, a saráglya és a deszkákkal elkerített szénatartó. Szinte minden udvarban megtalálható volt a fából ácsolt hidas (disznóól). Sok helyen a tyúkólt a disznóól fölé építették.

A parasztudvarok legnagyobb építménye a **csűr**. Középen gabonát csépeltek benne, két szélén a kévékben lévő termést, vagy a gabonás hombárokat és a mezőgazdasági eszközöket tárolták. A csűröket a Hegyközben gerendákból ácsolták. Ezek mellett a gazdasági épületek igen sok változata tartozott az udvarhoz, ilyenek lehetnek a méhesek, pincék, kutak, vermek, pálinkafőző kunyhók.

A történelmi események következményeképp a gazdasági funkciók a családi udvarokból a termelőszövetkezetekhez kerültek, így a házak mögötti épületek eltűntek, mely egyenesen vezetett a típustervekből épített kockaházak megjelenéséig.

TÁJFÖLDRAJZ

HEGYKÖZI-DOMBSÁG

A kistáj Borsod-Abaúj-Zemplén megyében helyezkedik el.
Földrajzi nagytáj:
Észak- magyarországi-középhegység
Földrajzi középtáj:
Tokaj-Zempléni-hegyvidék

DOMBORZAT, TALAJ

A kistáj tagolt medencedombság, amely alacsony középhegységi környezetben helyezkedik el. Tengerszint feletti magassága 108-550 m között változik. Északi része magasabb, átlagosan 400 m körüli. Horizontálisan gyengén felszabdalt. A felszín jellemzően DK-i lejtésirányú; itt nyitott. A kistáj egésze, de különösen az EK-i része pedig erősen erózióveszélyes.

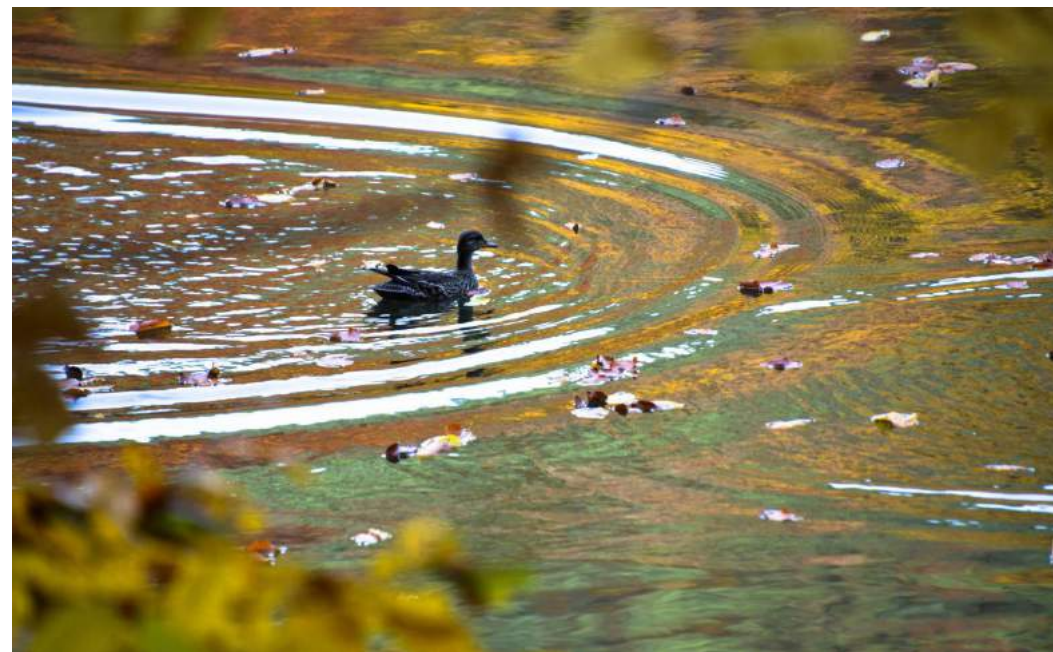

ÉGHAJLAT

Mérsékelt hűvös, mérsékelt száraz, de Észak felé haladva a mérsékelt nedves éghajlati övét közelíti. Az évi napfénytartam sokévi átlaga kevéssel meghaladja az 1800 órát; nyáron 700 óra körüli, télen 160-170 óra a napsütés. Az évi középhőmérséklet ÉNy-on 8,5 °C, más hol kevéssel 9,0 °C fölött szokott lenni, a nyári félévé pedig ugyanilyen eloszlásban 15,0, ill. 16,0-16,5 °C. A csapadék évi összege a kistáj D-i részén 600, É-on 700 mm körül van. A téli félévben DK-en mintegy 40, ÉNy-on közel 70 napon át szokta a talajt hótakaró borítani, átlagos maximális vastagsága 20-30 cm. Az uralkodó szélirány az ÉK-i és a D-i, az átlagos szélsébség 2,5 m/s körüli. Az éghajlat megfelel a kevésbé h igényes növények és gyümölcsfélék termesztésére.

NÖVÉNYZET

A medence jellegű terület potenciális növényzete a kocsánytalan tölgyes, azonban ez a települések benépesedésével párhuzamosan megsemmisült. A dombhátak száraz gyepterületének nagyrészt legelő (még mindig jellemző az állattartás a Hegyközben). A völgyalji nedves rétek, magasságosok fajkészletéből megemlíthető a szürke, a halvány és a mocsári ászát (*Cirsium canum*, *C. oleraceum*, *C. palustre*), az orchideák (ujjaskosborfajok - *Dactylorhiza* spp.) és a szinte mindenütt gyakori mezei gólyaorr (*Geranium pratense*) előfordulása. Néhol jellegtelen telepített erdőket is találunk (tülevelű és lombos fafajok elegyesen), ill. homogén erdei-, fekete- és lucfenyő ültetvényeket. A Hegyköz területén jelentős az erdőgazdálkodás az itt honos növényfajokkal (kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk).

NÖVÉNYZET

A természetes növénytársulások mellett megjelennek az özönnövények, amelyek alapvetően nem őshonosak országunkban, azonban az itt található klimatikus viszonyok kedvező feltételeket biztosítanak szaporodásukhoz. Ez a terjeszkedés azonban az itt élő, őshonos növények élőhelyét veszélyezteti, ezért egy kis odafigyeléssel segíteni tudjuk az eredeti flóra térnyerését. Az őshonos növényeknek fontos szerepük van az ökológiai rendszer egyensúlyának fenntartásában, területük csökkenése a velük szimbiózisban élő állatfajok élőhelyét is veszélyeztetheti. A növények telepítésénél az hazai növényeket részesítsük előnyben és törekedjünk az idegenhonos növények visszaszorítására!

Tájiidegen, agresszívan terjedő növények:

Fehér akác (*Robinia pseudoacacia*)
 Kan. aranyvessző (*Solidago canadensis*)
 Bálványfa (*Ailanthus altissima*)
 Selyemkóró (*Asclepias syriaca*)
 Ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*)
 Parlagfű (*Ambrosia artemisiiflora*)
 Zöld juhar (*Acer negundo*)
 Amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)
 Kései meggy (*Prunus serotina*)
 Nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*)
 Gyalogakác (*Amorpha fruticosa*)
 Japánkeserűfű-fajok (*Fallopia* spp.)
 Magas aranyvessző (*Solidago gigantea*)
 Vadszőlőfajok (*Parthenocissus* spp.)
 Süntök (*Echinocystis lobata*)
 Őszirózsák (*Aster novibelgii*)
 Alkőrmös (*Pytholacca americana*)
 Karmazsinbogyó (*Pytholacca esculenta*)
 Kanadai átokhinár (*Elodea canadensis*)

ÜLTETÉSÜK TILOS!

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Fenséges, nyugalmat árasztó táj veszi körül a települést, ahol az ember és a természet évszázadok óta él szelíd harmóniában. A Zempléni-hegység és a Bodrogek-köz találkozásánál formálódott területen ezernyi módját találja az ember, hogy megismerje a természetet, hogy közel kerüljön csodáihoz.

Az ásványgyűjtő, a madarak életére kíváncsi ornitológus, a vadak csapásait járó erdőszertető ember, a vízparton csendesen üldögélő horgász éppúgy megtalálja az örömét, mint a tájat gyalogosan, kenuval vagy kerékpárral bebarangoló turista.

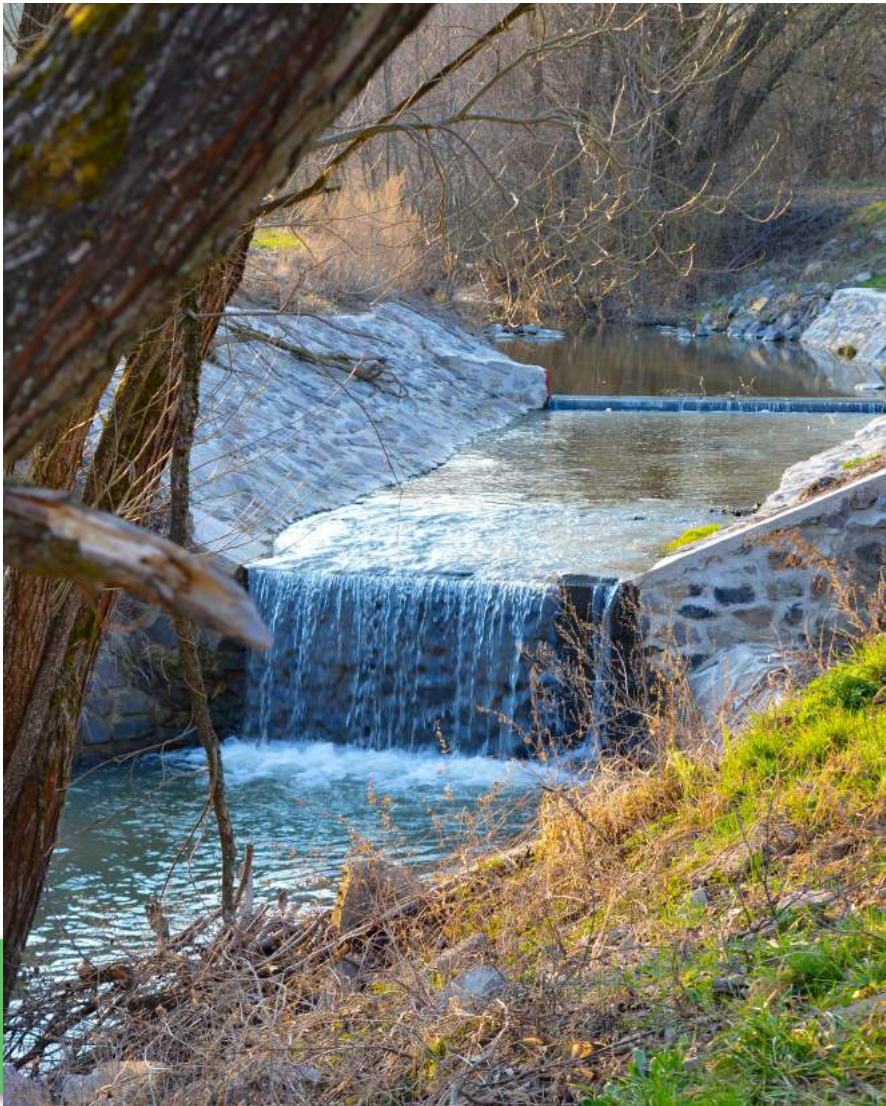
Ma is viszonylagos zavartalanságban élhet az országosan is kiemelkedő vadállomány, ahol visszatelepültek mondható a hiúz és a farkas és ahol világelső muflon- és gimtróféák jellemzik az állomány minőségét. A terület természeti értékeinek, gazdag növény- és állatvilágának védelmében hozták létre a Zempléni Tájvédelmi Körzetet.

A település területének jelentős részét képezik erdők és mezőgazdasági művelésű területek (szántó, gyümölcsösök). A Zempléni-hegység, azon belül is a Hegyköz egyik kiemelkedően szép részéről beszélünk, így az épített környezet mellett a természeti környezet védelme is kiemelt jelentőségű, mivel a település teljes közigazgatási területe valamilyen szintű védelem alatt áll. A terület egésze tájképvédelmi övezet, valamint a természeti területek aránya igen magas, így kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytakasulások) és élőhelyek megóvására.

Kiemelt Natura 2000-es terület Pálházán a Bózsza patak környéke, valamint a különleges madárvédelmi területek közül a Zempléni-hegység a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgytel néven kihirdetett helyszínt, amely a város közigazgatási területének jelentős része. Kiemelten védendő területek továbbá az Országos Ökológiai hálózat területei. A Pálházán megtalálható övezetek a magterület, az ökológiai folyosó és a puffertérlet.

Pálháza területén több ex lege forrás is található, amelyekre az országosan védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi előírások érvényesek.

Óvjuk természeti értékeinket!

ÖRÖKSÉGÜNK EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

A tájban olyan emlékek élnek múltunkról, amelyek tiszteletet ébresztenek bennünk és tanítanak. Ha az utókor számára meg akarjuk őrizni a tájban rejlő kis emlékeket, az értékmegőrzés egyik fontos alapja a természeti, kultúrtörténeti, táji örökség ismerete, az értékes tájelemek, azaz tájértékek felmérése és megóvása.

Az érték fogalma mindenkinek más és más, fontos egy olyan egyetemes megállapodás, mely mentén az értékek megóvása közös ügyünké válhat.

Az egyedi tájérték fogalma

A tájak karakterének fontos összetevői az egyedi tájértékek. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (3) (4) és (5) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az *adott tájra jellemző olyan természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.*

A tájértékek számbavétele és megőrzése minden lakó feladata.

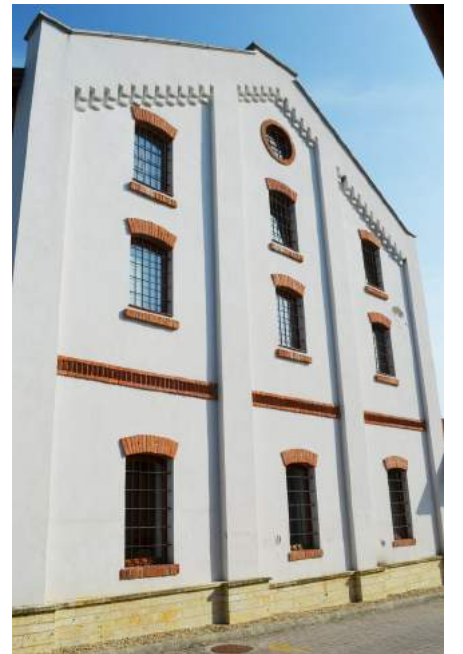
KÁROLYI MALOM

Az épületet az 1800-as évek végén a füzérradványi gróf Károlyi család építtette. A település és a környék életében egykor meghatározó szerepet játszó malom környezetét az idők során sűrűn beépítették, jelenleg lakóházak és szolgáltató épületek közé ékelődve áll régi helyén. Az épület helyi védelem alatt áll, hasznos alapterülete három szinten mintegy 633 m².

Az egykori malom jellegzetessége a karakteres tömegalakítás, és az épület „funkciójára” utaló homlokzat. A felújítás során, az épület homlokzatán hangsúlyosan megjelenő tégladíszeket helyreállították, illetve újraépítették, a látszó szarufavégeket gondosan megmunkálták, valamint új terméskő lábazatburkolat készült. A tetőzet is az eredetihez szinte teljesen megegyező modorban lett hely reállítva.

Jelenleg az egykori Károlyi malom, Pálháza Város Inkubátorházaként, a helyi kisvállalkozások számára nyújt segítséget, különböző szolgáltatások igénybevétele által.

A felújítás tervezői: Gál Károly és Tóth László

KITŰNŐ PÉLDA

SZARVASKÚT

Pannonhalmi Zsuzsanna keramikuművész alkotása – kör alakú, faragott riolittufa-tömbökből kialakított szökőkút közepén – a két figyelő tekintetű szarvasbika és egy ivó szarvastehén alak. A szobrok porcelán-samottból készültek, színezve vannak. A két szarvas agancsa emblematikus képként jelenik meg a távoli hegyek előtt. Ez a kép ma már a Hegyköz emblémája. Technikai szempontból jelentős, hogy az ismert kerámiaszobrok közül a legnagyobb, egyben égetett alkotás (1300 °C fok).

BÁNYÁSZ EMLÉKMŰ

A kb. 10 méter hosszú, észak-déli hossz tengelyének két végén levágott, nyújtott-ellipszis alaprajzú emlékművet helyben bányászott riolittóból építették. A középső teresedésre – mindkét oldalán – 3-3 lépcsőfokon lehet följutni. Az építményt északról és délről, 3-3, kb. 150 cm magas, vaskos oszlop, közüket kb. 100 cm magas fal keríti. Az emlékmű központjában egy kb. 70 cm-es nem szabályos gömb-formájú perlittömb van, fölötte egy keresztezett, kb. 3 m-es, fölül félköríves vaslemezzel záródó gerendaácsolat található, melynek lábazata a két középső kőoszlopba van ágyazva. Az ácsolat keresztelkedése fölötti részbe, kör alakú fémlemezt helyeztek, melyen áttört, bányászjelvény díszleg. A déli, középső oszlopra egy fémtáblát szegeztek, melynek felirata: „A PÁLHÁZAI PERLITBÁNYÁSZAT EMLÉKÉRE. Pálházai perlit felfedezése: 1798 Perlitbánya nyitása: 1958 állította a perlitbánya megnyitásának 45. évfordulójára a PERLIT-92 Kft. és a Pálháza Önkormányzat 2003. évben”.

SZOVJET HŐSI EMLÉKOSZLOP

Az 1,5 x 1,5 méteres, négyzet keresztmetszetű, kb. 3,5 méter magas, faragott, riolittufa kváderekből felépített, tetején műkö gúlával záródó, obeliszk formájú emlékoszlopon található fehér márványtábla ciril betűs felirata magyarul: I"TT NYUGSZANAK AZOK A SZOVJET HŐSÖK, AKIK HŐSI HALÁLT HALTAK HAZÁJUK SZABADSÁGÁÉRT VÍVOTT HARCOKBAN ÉS A MAGYAR NÉP FELSZABADÍTÁSÁÉRT A NÉMET ELNYOMÁS ELLEN”.

TEMETŐKERTI HARANGLÁB

Az 1,5 x 1,5 méteres, négyzet keresztmetszetű, kb. 3,5 méter magas, faragott, riolittufa kváderekből felépített, tetején műkö gúlával záródó, obeliszk formájú emlékoszlopon található fehér márványtábla ciril betűs felirata magyarul: I"TT NYUGSZANAK AZOK A SZOVJET HŐSÖK, AKIK HŐSI HALÁLT HALTAK HAZÁJUK SZABADSÁGÁÉRT VÍVOTT HARCOKBAN ÉS A MAGYAR NÉP FELSZABADÍTÁSÁÉRT A NÉMET ELNYOMÁS ELLEN”.

PETERCSÁK KERESZT

A 2 méter magas, riolittufából készült, trifóliumos kereszt, 1,5 méter magas, négyzet keresztmetszetű, díszesen faragott talapzaton áll, melynek anyaga riolittufa, felirata: „Isten Dicsőségére Állították PETERCSÁK JÓZSEF és neje OROSZ JULIANNA 1924”. A korpusz anyaga öntöttvas.

HŐSI EMLÉKMŰ

A fehérre színezett emlékmű, faragott riolittufa-tömbökből rakott, kb. 30 cm magas, 1,5 x 1,5 méter alapterületű fundamentumon helyezkedik el. A négyzet keresztmetszetű, kb. 1 méter magas talapzaton, kb. 2,5 méteres, stilizált, leegyszerűsített korin thoszi oszlop áll, melynek fejezetén, egy földgömböt markoló, fölrepülni készülő turul található.

HARANGLÁB

A Dózsa György úton található harangláb

TEMETŐ MELLETTI PINCETELEP

A pálházi mellett 32, ún. lyukpince található a több, eltolt szintes pincesoron. A pincejáratok falazatát, helyi riolittufából faragott kövekből, elvétele téglából rakták, a bejáratok általában íves záródásúak, azonban sok esetben előfordulnak vízszintesen záródók is. A tetőzetet szintén többféleképp oldották meg. A régebbieken nincs előtető, az újabbnál két betonlapot csúcsosan egymáshoz illesztettek, illetve előfordul hagyományos, a lakóépületeknél is használatos anyagokból készült, hátul a földbe süllyesztett nyeregterő is. A bejáratok ajtóinak általában fából készültek, többségükön vasrács is zárja a lejáratot.

TEMETŐKERTI FESZÜLET

A kb. 1,8 m magas, trifóliumos műkö feszületnek, kb. 1,5 m magas talpazata van, melyen besüllyesztett, márványtábla található, felirata: „ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÁLLITATTA A ROM. ÉS GÖR. KATH. EGYHÁZ 1967.”. A feszületen ezüst színűre festett, öntöttvas korpusz található.

ÖNTÖTTVAS FESZÜLET

A 150 cm magas öntöttvas feszület, 50 cm-es, egykor szépen faragott talpazata riolittufából készült, felirata elpusztult. A művesen kivitelezett, áttört mintás kereszt és a korpusz anyaga öntöttvas. A lábazatánál található, áttört, a feszülettel egybeöntött dombormű egy stilizált, gótikus templomot ábrázol melyben Jézus áll, jobbán a feszülettel, bal kezében kehellyel. A korpusz és a talpazat között, szegecselt kör alakú, koszorúval keretezett vastábla található (fölrát ezen sem látszik).

RAVATALOZÓ

Az egyszerű vonalvezetésű, mégis magasztos tartalmat sugárzó épületet 1988-89-ben Makovecz Imre építész tervezte. Makovecz Imre talán a legismertebb magyar építész. Nehéz őt bármilyen stílusba kategorizálni. Az organikus építész az építészet azon irányzata, amelynek programjában az szerepel, hogy az épület „természetesen” nőjön ki abból a helyből, ahová tervezték, alkosszon azzal harmonikus, „szerves” egységet mind a felhasznált anyagok, mind az épület mérete, alakja és gondolatisága szempontjából. Ennek egyszerű példája a pálházi ravatalozó is.

HAGYOMÁNYOS KIALAKÍTÁSÚ LAKÓHÁZAK

DÓZSA GYÖRGY ÚT

A településen található legrégebbi házak közül arányaiban sok épület jó állapotban maradt fenn*. Ezek legtöbbje oldalhatáron álló, kontyolt nyeregtetős, cseréppel vagy palával fedett, többnyire fehérre meszelt lakóház. Homlokzatuk, jellegük hasonló, mégis mindegyik különböző. Alapos vizsgálatuk alapján észrevehetjük, hogy részleteikben és díszítéseikben eltérnek egymástól, hosszúkás, osztott ablakaik között sem találunk két ugyanolyat.

Készültek tornáccal és tornác nélkül is, díszes vagy egyszerű homlokzattal, kő lábazattal.

Ezek a házak az elmúlt korok olyan lenyomatai, amelyek példaértékűen igazolják, lehet egységesen, környezetbe illeszkedő módon egyedi házat építeni.

Ismerjük meg, védjük és legyünk büszkék településünk helyi kincseire!

*Az alábbi lista nem teljes, folyamatosan bővíthető!

SPORT UTCA

1.

65.

DÓZSA GYÖRGY ÚT

95.

136.

84.

154.

IPARTELEP HEGYKÖZI ERDÉSZETI ÉPÜLETEGYÜTTESÉ

Az Ipartelepen található épületegyüttes egy igazán harmonikus egység, melyben az ipari jellegű épületek, az erdészeti tevékenység irodái és a kisvasút megállója nagyszerűen megférnek egymást mellett. Részleteik kidolgozottsága, szerkezeti és arányrendszerük igazán magas minőségi építészeti alkotások, melyet mindenképpen meg kell őrizni az utókor számára. A jelenleg üresen álló épületek új funkcióval való megtöltése az állagmegóvás és a terület hasznosítása szempontjából is kifejezetten ajánlott.

FALU-PATAK MENTI NÖVÉNYTÁRSULÁS

A Filkeháza felől érkező Falu-patak mentét kísérő nagyrészt fűzből álló növénytakarsulás maradványa. Nagysága kb.: 3,5 hektár.

BISÓ-PATAK MENTI NÖVÉNYTÁRSULÁS

A Filkeháza felől érkező Bisó-patak mentét kísérő nagyrészt fűzből álló növénytakarsulás maradványa. Nagysága kb.: 5 hektár.

TÖLGYFÁK

A négy db, kb. 15 m magas, terebélyes lombkoronájú kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*) törzsátmérője kb. 70-80 cm. A faegyedeket a korábbi erdőállomány letermelésekor hagyták meg, hogy bő makktermésüket az új tölgyes erdők telepítésekor felhasználják.

PÁLHÁZA ÁLLAMI ERDEI VASÚT, „KISVASÚT”

A Pálháza-Kőkapu közötti 700 mm nyomtávolságú lóüzemű görpályát 1888-ban Károlyi István gróf építtette, amely a pálházi fűrészüzemet szolgálta ki. Az üres kocsikat hegymenetben eredetileg lovak húzták, a fával megrakott szerelvények pedig önállóan gurultak le. Az első gőzmozdonyt 1902-ben helyezték üzembe, de több erdőtűz után 1906-ban a lóvontatáshoz tértek vissza.

A Hegyközi Vasút évtizedekig Sátoraljaújhely és Füzérkomlós vonalon közlekedett, amely a Bodrogi Gazdasági Vasúttal teremtett összeköttetést. 1947-ben állami tulajdonba került, a nyomtávot ebben az évben 760 mm-re bővítették. 1948-ban gőz-, 1964-ben dízelvontatásra tértek át.

A menetrend szerinti személyszállítás 1958-ban kezdődött. A Pálházi Állami Erdi Vasút nevet 1975-ben kapta, korábban Kemencepataki ÁEV néven működött. Kiseb szünet után a Pálháza-lpartelep-Kőkapu (7 km) vonalon 1989. augusztusában indult újra a forgalom, a pályát 1990-ben Kőkaputól a rostallói turistaházig (1 km), 1996-ban pedig Pálháza-lparteleptől Pálházáig (1 km) meghosszabbították.

Hazánk legrégebbi keskeny nyomtávú vasútja jelenleg a térség egyik legismertebb nevezetessége és turisztikai vonzereje.

SZENT PÉTER ÉS PÁL APOSTOL KATOLIKUS TEMPLOM

1995. június 25-én készült el a római katolikus templom, Seregély István érsek úr ünnepélyesen megszentelésével. A toronyban két harang található, melyek Örbottyánban készültek, a padok és az oltár Németországból származik. A templomtervező Orbán Tibor volt.

PÁLHÁZAI REFORMÁTUS EGY- HÁZKÖZSÉG TEMPLOMA

A pálházi református kőtemplomot 1826-ban építették fel a fatemplom helyére, felszentelését november 19-én tartották. A templom átépítésére, toronnyal való bővítésére 1910-ben került sor. Ekkor kapja a templom a végleges formáját. A legutolsó felújítás 1990-91-ben volt.

A templomban 210 ülőhely van, a karzat fából készült, faragott mellvéddel. A szószék kőből, téglából készült, felette fa szószék-korona. A hajórész 15 m hosszú 10 m széles, bolthajtásos mennyezete vakolt. A templomhajó palával fedett, a tető díszítése fémből készült zászló, felette csillag.

A torony négyzet alapú, 20 m magas, ebből épület 15 m, sisak 5 m, lemezborítással, csúcsán toronydísz, rajta kakas és csillag. A toronyban 2 harang van. A 150 kg-os harangot Egry Ferenc öntette 1911-ben Kisgejőcön. A 98 kg-osat a budapesti Harangművek 1925-ben készítette.

KÖZÉPKORI VÍZIMALOM ÉS SÜTŐHÁZ

A hegyközi kisvonalat nyomvonala mellett található malmot 2016 nyarán adták át, mellyel tovább bővült a térség turisztikai attrakcióinak listája.

„A látogatók itt bepillantást kapnak arról, milyen hosszú és fáradtságos útja volt a búzától a lisztig, hogy kenyér kerülhessen az asztalra. malom - azon túl, hogy az emberiség egyik alapvető találmánya - nagyon fontos civilizatorikus és kultúrtörténeti intézmény is. Ahol megjelenik, oda a haladást, az emberek közti kommunikációt, a kereskedelmet, a nyitottabb gazdasági kapcsolatrendszer esélyeit viszi el. Az a közösségi hely, ahol a távolabbról érkezők megfordulnak, elidőznek, beszélgetnek, szorosabb kapcsolatokat teremtenek. Viszik és hozzák a híreket - a malomban minden összefut.”

Márton László 'Vízimalmok Erdélyben' c. könyve nyomán

4

ÁLTALÁNOS ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Az épületek, azok elhelyezkedése, a kerthez és az utcához képest kialakult viszonya, részleteik, arányaik, szín- és anyaghasználatuk mind-mind meghatározzák a településképet.

Az általános érvényű építészeti és környezetalakítási alapelveket minden esetben és településrészen figyelembe kell venni.

A korábban bemutatott települési karakterekben különböző megoldások jelenthetik az egységes és kívánatos településképp kialakulását, így más és más hangsúllyal kell figyelni az épületek és környezetük megtervezésére.

JÓ PÉLDÁK

MAGYARORSZÁGON

A megannyi tiltás és ajánlás - képekkel illusztrált alátámasztásaként - a kézikönyvből nem hiányozhatnak azok a jó példák, amelyek különböző szempontokból követendő példát állítanak számunkra.

Pálháza legszebb házait igyekeztünk a karakterüknek megfelelő fejezetnél - a teljesség igénye nélkül - bemutatni, de a kézikönyv, akárcsak a település története, folyamatosan tovább íródhat, a szép házak és jó példák belekerülhetnek, ezzel is inspirálva a szépre való törekvést.

A szép és jó példákkal a ház építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt büszkélkedhet, azzal az egész közösség profitál.

A bemutatott épületek, tervek és környezeti elemek egy szubjektív válogatás alapján kerültek kiválasztásra, a jó példák sora a végtelenségig bővíthető.

Olyan innovatív, megvalósítható, esztétikus és költségghatékony példákat gyűjtötünk, amelyek inspirációt adhatnak és akár új megoldásokra ösztönözhetnek.

RÉSZLETEK

Akárcsak a hétköznapi kiegészítőinknél, úgy épületeink esetében is elmondható: a részletekben rejlik a lényeg!

A házak megtervezésekor a megfelelő arányok és méretek megválasztásán túl a részletek átgondolt kidolgozása és kivitelezése rendkívül nagy szerepet játszik az értékálló szépség és a kedvező települési arculat kérdésében.

A részletgazdag, művesen kidolgozott és karban tartott elemek évszázadok óta gyönyörködtetik szemeinket, míg a letisztult, anyaghasználatban harmonikus, visszafogottan különleges megoldások korunk stílusjegyeit, s ezzel együtt az épület egyedi megjelenését alkothatják.

Gazdagítsuk épületeinket egyedi részletekkel, valamint törekedjünk a gondos és precíz kivitelezésre, ezáltal településünk képét jó irányba formálhatjuk.

CÉGÉREK, TÁBLÁK, FELIRATOK

A feliratok, utca- és cégtáblák, hirdetések és információs panelek egyaránt jelentős szerepet játszanak az utca képében. Mivel ezek jól látható, könnyen észrevehető és olvasható, sokszor pedig figyelmet felkeltő részletek, különösen nehéz feladat megtalálni a minden igényt kielégítő megoldást.

A táblák anyag- és színhasználatán túl, a feliratok betűtípusa is meghatározó. A ríktó színek és villogó fények helyett részesítsük előnyben az egyedi, ám egyszerre szép megoldásokat. A falra festett feliratok helyett készítsünk lógatható vagy felszerelhető táblát/céget, használjunk a síkból kilépő plastikus betűket. Ötletes megoldások lehetnek a funkcióra utaló figurális, szoborszerű jelzések is. Feliratok, logók, cégerek tervezéséhez bátran keressünk fel egy kreatív grafikust, cégünk sikere nagyban múlik az első benyomáson. Amennyiben a feliratok szerepe funkcionális, törekedjünk a lehető legegyszerűbb megoldásra.

KÜLTÉRI EGYSÉGEK

NAPELEMEK, NAPKOLLEKTOROK

A tetőre rögzített napkollektor, szolár vagy fotovoltai berendezéseket az - utcakép védelmében - az utcafronttól a lehető legtávolabb, lehetőleg a hátsókerti tetőfelületen kell elhelyezni. Célszerű azokat egy tömbben tartani, a lépcsőzés és az ugráló vonalvezetés nem szerencsés, mert megbontja a tető egységes, nyugodt látványát, és rendetlen hatást kelt. Elhelyezésük csak oromzatos magastetőn, és kizárólag a tetősíkban maradva kívánatos, ne döntsük meg semmilyen irányban. Védett utca-kép, vagy homlokzat esetén, vagy ha a déli tájolással a fentiek nem egyeztetethők össze, meggondolandó a kertben, támfalra, vagy a kerítésre való telepítésük.

RIASZTÓK

A főhomlokzat közepére való elhelyezés helyett válasszuk a sokkal esztétikusabb, és városképileg is szerencsésebb oldalhomlokzatot, vagy egy takart, elburkolt helyet – a legtöbb esetben nem a fény, hanem a hangjelzés és a biztonsági szolgálathoz való közvetlen kapcsolat a lényeges a riasztás folyamatában.

PARABOLAANTENNA

A Parabolaantenna elhelyezésére számos, az utcai homlokzattól távol eső hely áll rendelkezésünkre, látványával ne csúfítsuk el az utcaképet. Ideális hely lehet a hátsó homlokzat, a melléképület, a tető utcától távolabb eső felülete, vagy akár a kert egy takart szeglete. Ha a tetőre kerül, a tetősík fölé ne nyúljon ki egy méternél többet.

KLÍMABERENDEZÉSEK

A klímaberendezés kültéri egységeit ne az utcai homlokzaton helyezzük el! Keressünk kevésbé hangsúlyos, takart és védett helyet: félreeső eresz alatt a homlokzaton, az épület melletti terepre telepítve (növényzettel takarva), oldalkertben (amennyiben aszabályzat megengedi).

Megnövekedett kényelmi és funkcionális igényeink eszközei gyakran tolaakodnak a szemünk elé és kapnak kiemelt helyet az utcák felé eső homlokzatokon, tetősíkokon. Egy szép épületet és utcaképet kellemetlenül zavarnak meg egyes elemek, melyeket igyekezzünk az utcáról nem látható, a környezetet nem zavaró helyre szerelni.

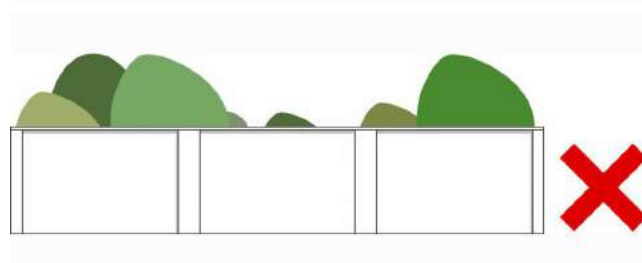
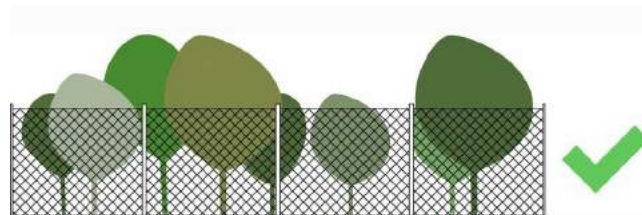
KERÍTÉSEK

Általánosságban elmondható, hogy az egységes településképi arculat kialakításában nagyon fontos szerepe van a kerítéseknek, hiszen ezek minden esetben az emberhez legközelebb eső utcai részletek.

Pálháza minden lakóterületén az áttört, letisztult megjelenésű kerítések a kívánatosak, a teljesen tömör, túldíszített, harsány magas és átláthatatlan megoldások nem elfogadhatóak.

Törekedjünk a természetes anyagok használatára és a kerítés környezetének és állapotának gondozására.

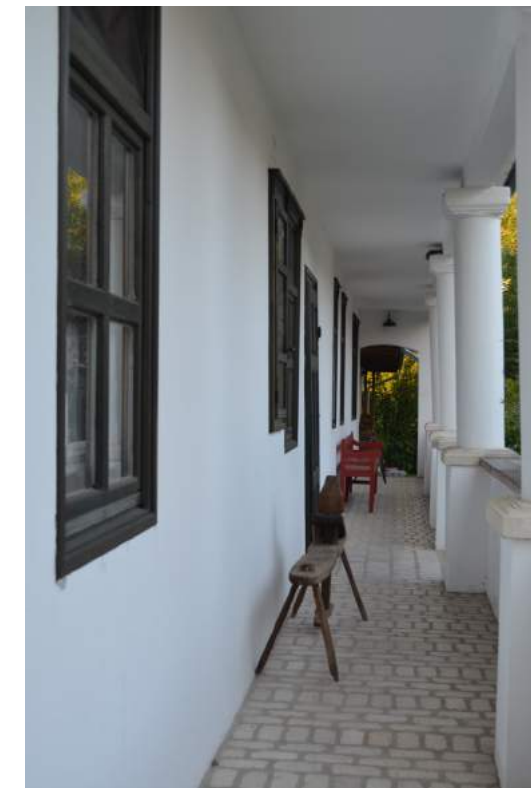
Az utcafronti kerítés és a gondozott kerti növényzet kompozíciója nagyon előnyös.

TORNÁC

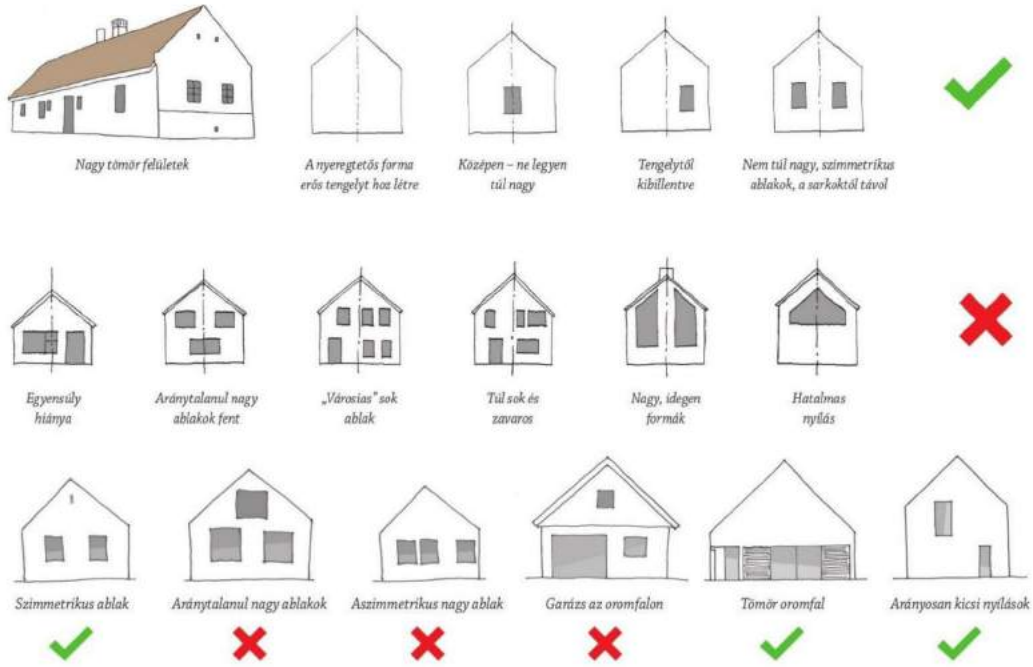
A tradicionális családi házak elengedhetetlen funkcionális és esztétikai részei a tornácok. A lakóház, vagy ritkábban a melléképület homlokzata mellé épített, oszlopokkal, pillérekkel, boltívekkel alátámasztott, fedéllel ellátott térség, amely emberi tartózkodásra, munkavégzésre vagy raktározási helyül szolgál. A tornácnak, mint építménynek, épület-kiegészítőnek, többféle változata alakult ki. Általánosan a tornác a ház udvari homlokzatát teljes hosszában végig kísérte. Építészetileg szép és gondos megoldás az, ha a tornác úgy épül a házhoz, hogy a tetőszék kiugrik fölé, s azt szervesen az épület egészébe foglalja.

A tornácok kortárs újraértelmezése és alkalmazása üdvös megoldás lehet egy új épület tervezésekor, esztétikai szerepén túl tartalmas és kellemes időtöltés helyszínévé válhat.

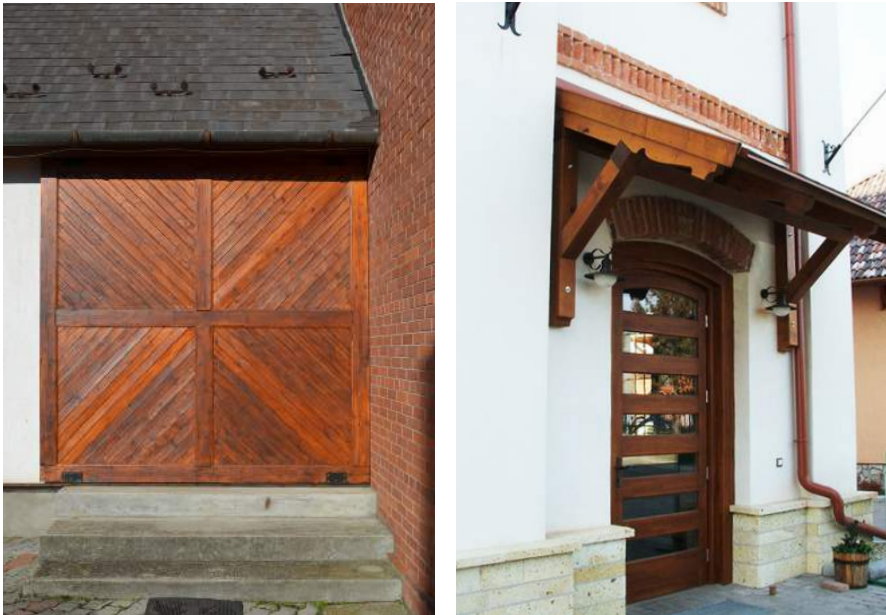
ABLAKOK

Az épületen elhelyezett nyílások jelentősen befolyásolják az épület homlokzatának megjelenését, arányait, valamint a belső terekbe jutó fény mennyiségét. Az ablakok helyes kialakítása az egyik legnehezebb feladat, különös gondossággal kell megtervezni a tömör és áttört felületek arányát. Használjunk bátran zsalugátereket, rejtett tokos redőnyöket, letisztult megjelenésű és egyszerű árnyékolókat.

AJTÓK, KAPUK

Az ajtók és kapuk választják el a külvilágot a belvilágtól. Lehatárolják az intim szférát, az asztalos- és kovácsmesterség mives formagazdagságán kívül árulkodnak a funkcióról és sokszor a házigazdáról is. A faragott, bélletes vagy éppen kortárs anyagokból készített ajtó-szárnyak különféle vasalatokkal és keretekkel kiegészítve csodás bejáratoskat képezhetnek, anyag- és mintakészletük időálló ékei lehetnek környezetünknek. Kerüljük a műanyag, harsány és túldíszített ajtókat!

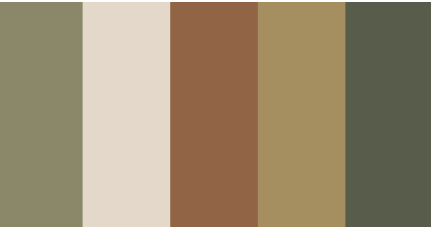

SZÍNEK

A szín kiválasztásánál vegyük figyelembe a környezethez és az épület többi eleméhez való harmonikus illeszkedést. Általánosságban elmondható, hogy az élénk, ríktó színeket érdemes kerülni, helyette a lágyabb árnyalatok, földszínek előnyösebbek. A tetők színeinek az égetett agyag különböző vöröses terrakotta árnyalatait, valamint szürke (pala) és barna árnyalatokat válasszunk. Egy zsalugáter, vagy egy fa nyílászáró gondosan kiválasztott vidám színe öltözteti visszafogottan színezett a házat. Új épületeink és felújítások esetén az egyik legnagyobb hibát a színek nem megfelelő kiválasztása okozza, míg egy jól hangolt, harmonikus színösszeállítás nagyban segítheti az egyébként rosszul megtervezett ház esztétikáját így településképi összhatását is. Eltérő szempontokat kell figyelembe venni például egy műemlék épület, egy jellegzetes városi szövet, vagy egy kertvárosi beépítés esetén. Különösen fontos a visszafogott, pasztellszínek használata a történeti karakterek és kiemelt városképi utcák esetében. A színválasztás az építészeti terv része, a színekre vonatkozó ajánlásokról az egyes területekre vonatkozó fejezetekben tájékozódhatunk.

AJÁNLOTT SZÍNEK

NZ101 Spartan Hát	NZ102 Házi Hát	NZ103 Házi Hát	NZ104 Házi Hát	NZ105 Házi Hát	NZ106 Házi Hát
NZ107 Házi Hát	NZ108 Házi Hát	NZ109 Házi Hát	NZ110 Házi Hát	NZ111 Házi Hát	NZ112 Házi Hát
NZ113 Házi Hát	NZ114 Házi Hát	NZ115 Házi Hát	NZ116 Házi Hát	NZ117 Házi Hát	NZ118 Házi Hát
NZ119 Házi Hát	NZ120 Házi Hát	NZ121 Házi Hát	NZ122 Házi Hát	NZ123 Házi Hát	NZ124 Házi Hát
NZ125 Házi Hát	NZ126 Házi Hát	NZ127 Házi Hát	NZ128 Házi Hát	NZ129 Házi Hát	NZ130 Házi Hát
NZ131 Házi Hát	NZ132 Házi Hát	NZ133 Házi Hát	NZ134 Házi Hát	NZ135 Házi Hát	NZ136 Házi Hát
NZ137 Házi Hát	NZ138 Házi Hát	NZ139 Házi Hát	NZ140 Házi Hát	NZ141 Házi Hát	NZ142 Házi Hát
NZ143 Házi Hát	NZ144 Házi Hát	NZ145 Házi Hát	NZ146 Házi Hát	NZ147 Házi Hát	NZ148 Házi Hát
NZ149 Házi Hát	NZ150 Házi Hát	NZ151 Házi Hát	NZ152 Házi Hát	NZ153 Házi Hát	NZ154 Házi Hát

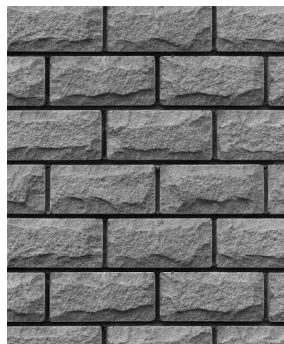
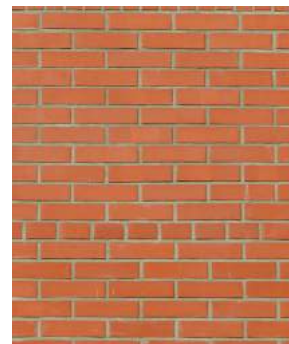

ANYAGOK

Részesítsük előnyben a helyi, természetes, szépen öregedő anyagokat, melyeket bátran használjunk fel innovatív módon. Használjuk ki, hogy a Hegyközben nagy mennyiségben áll rendelkezésre faanyag, melynek építőipari használata minden esetben javasolt.

Az egyszerűség nemessé tesz: kerüljük a túl sokféle anyag használatát, melyek gyengítik egymás hatását. Mérlegeljük a tartós, felújítható, idővel patinásodó anyagok használatát az idővel értéküket és szépségüket veszítő, nem javítható, műantikolt, múltó divatokat képviselővel szemben!

Ne feledjük: egy tagolt vakolatfelület nem kevésbé elegáns, mint egy jóval drágább kő vagy téglafelület. Ez utóbbiak csempe- vagy tapétaszerűen ragasztott utánzata kerülendő.

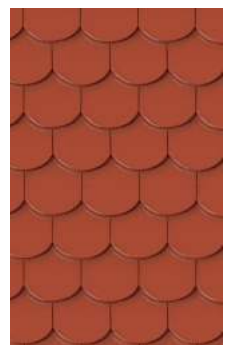
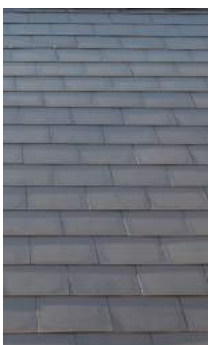

HÉJAZATOK

A tető a házak 5. homlokzata, ráadásul felületei nagyok, többnyire jól láthatók az utcáról. A héjalások tekintetében is tilos harsány színű anyagokat használni.

A tetőinket fedhetjük: kerámia cseréppel, betoncseéppel, korcolt fémlamezzel, fazsindellyel, bitumenzsindellyel, cserepes lemezzel, természetes palával, extenzív és intenzív zöldtetővel

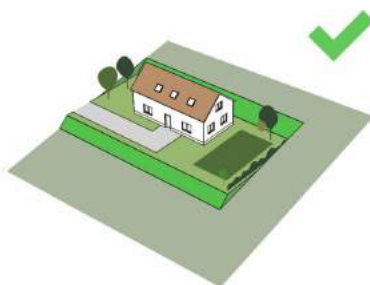
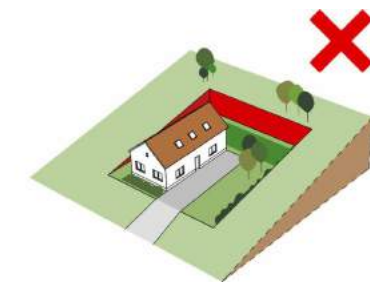
Tilos alkalmazni: festett zsindelyt, színes kerámiacserepet, XXL cserepet, tarka cserepet, imitációt, mintázattal ellátott fedést, hullámlemezt, trapézlemezt (kivéve ipari karakter)

TEREPALAKÍTÁS

Pálháza szépségét elsősorban a változatos domborzati viszonyok adják, így nagyon fontos, hogy épületeink elhelyezésénél a terepet körültekintő alázattal alakítsuk ki. A sík és lejtős telkek is egyedi átgondolást és tervzést igényelnek, így egzakt megoldásokat nem, míg ökölszabályokat és irányelveket tudunk adni a helyes kialakításukra vonatkozóan.

A lejtős telkek terepalakítása az épület- és környezetének meghatározó kiindulópontja, valamint a település- és az utca képére alapvető hatással bír. Az enyhén lejtős terepeknél épületünket szerkesszük/vágjuk bele terepbe, a kertnél akár meg is tarthatjuk az enyhe lejtést. Ahol szükséges, kialakíthatunk sík területeket. Ahogy mindenhol, itt is az arányokon múlik minden: a nagy bevágások és a nagy mértékű feltöltések mindenképpen kerülendők; ha túl nagy a meredekség, teraszos kialakítást alkalmazzunk.

UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZTEREK

A település arculatát nagyban befolyásolja a közterek állapota, melyek gondozása közérdek. Ehhez mindenki hozzáteheti a magáét, ha gondozza az előkertjét, kaszálja a gyepet a portája előtt, virágot, fát ültet. Egy szép előkert és a gondozott közterület emeli a ház fényét is, ahová öröm hazatérni.

Gyakori probléma, hogy az aszfaltozott utak találkozásánál, parkolók kialakításánál, járdák mentén szűkös járdaszízek és élek jönnek létre, ahol szűkebb hely marad a növénytelepítésre. Ilyenkor egy-egy karakteres, jó tűrőképességű évelő vagy cserje használatával lehet szép utcaképet elérni. A növények, és a városvezetés által telepített fasorok azonban nem csak a kellemes vizuális élmény miatt érdekesek számunkra: telepítésükkel jelentősen csökkenthetők a por és a felmelegedő falakból és aszfaltból származó igen jelentős hőterhelés. A növények vonzzák a madarakat, így kevesebb kártevővel kell számolnunk. Ahol az utakat, utcákat szélesebb zöldsáv kíséri, lehetőség van egységes fasorok kialakítására.

A nyílt árkok fontos településképi elemek, ne hagyjuk gondozatlanul! Az árkokat átszelő gépkocsi behajtók és hidak egységes kialakítása hozzájárul az egységes, esztétikus faluképhez. Használjuk a helyi építőköveket!

A közterületi burkolatoknál részesítsük előnyben a természetes, újrarakható, szükség esetén vízáteresztő és jól karbantartható anyagokat. Kerüljük a rikító színeket és mintázatokat, melyek hamar idejétmúlttá válnak. Egy szépen öregedő, természetes (vagy természetes kőszórású) burkolat sosem megy ki a divatból, és hozzájárul a település egyedi hangulatához.

A légvezetékek a villany megjelenésével együtt lettek a településképi részei, azonban ezek kedvezőtlenül hatnak az egységes, szép arculatra. Hosszútávon - a hálózati infrastruktúra fejlesztésével - javasolt ezen légvezetékek földkábelre való kiváltása, főként a településközponti és a történeti karakterek esetében.

A központi fekvésű és közcélokat szolgáló részeken javasoljuk a kerítések elhagyását, a jól átjárható, nyitott területek sokkal kellemesebb hatást keltenek és szívesebben használjuk őket. Környezetpszichológiai szempontból is alátámasztott tény, hogy ha átadjuk a teret az embereknek, ők be fogják azt lakni és magukénak kezelik.

MEGÚJULT VÁROSKÖZPONT HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

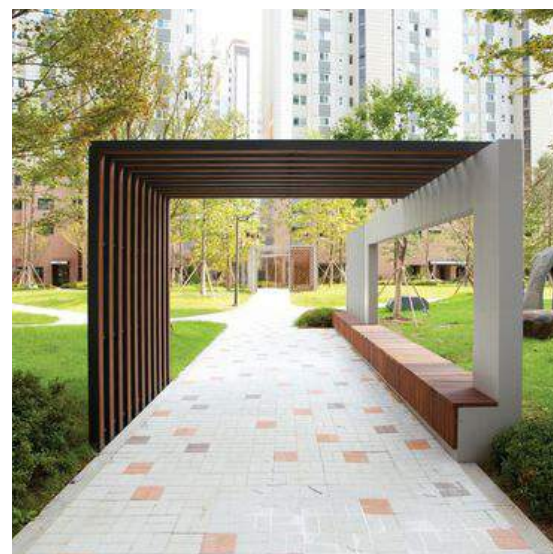
A település legtöbbet használt és mindenki által ismert részei azok a közterek és utcák, melyeken nap mint nap több száz ember fordul meg. Közlekedésre és találkozásra egyaránt használt terek, melyek állapota és minősége nagyban javítja a település arculatát és megítélését. Mivel kialakításuk és karban tartásuk az önkormányzat feladata, olykor elfeledkezünk óvni, védeni és megfelelően használni közttereinket, pedig azok értünk vannak, azok a miéink is.

Fontos tehát, hogy tisztán tartsuk az utcákat, ne szemeteljünk, ne rongáljuk a szépen kialakított köztereket és utcabútorokat, azokat a rendeltetésük szerint használjuk. Megfelelő gondozás és használat mellett a szép terek hosszú évekig, évtizedekig tündökölhetnek szebbé téve mindennapjainkat.

Tájépítész tervezők: Andor Anikó, P. Pásti Katalin, Leitner Enikő, Varga Eszter
Helyszín: Hódmezővásárhely

ÖTLETES UTCAI MEGOLDÁSOK

KERTEK

A kert szerves része az otthonunknak. Egy szép rendezett kert kiemelheti a ház szépségeit, egy elhanyagolt, gazos kert pedig elvehet az amúgy szép ház értékeiből, így törekednünk kell a rendezett környezet kialakítására saját és környezetünk érdekében is.

A kertekben megjelenő növényzet - az emberre és az élővilágra gyakorolt pozitív élettani hatásai mellett - „hasznot” is termelhet, a gyümölcsök, zöldségek és fűszerek mindennapi étkezésünk részei, melyeket sokszor kis odafigyeléssel otthon is termelhetünk.

Kertjeinket izgalmassá és változatossá tehetjük kerti építményekkel (pl. lugas, kút, támfal, szalatti), melyeknek a tájba illesztése és az épített környezethez hangolása - mind anyag- és színhasználatukban, részleteikben - rendkívül fontos.

Törekedjünk a kert karakterét (északi, déli, vízparti stb.) annak földrajzi elhelyezkedése szerint kidomborítani.

KERTEK

1 A családi ház kertjét az év minden szakában használják. Gondoskodni kell ezért tavaszi–nyári–ősz virágdíszről, ősszel terméssel és színes lombbal, télen pedig örökzöld lombjukkal vagy színes ágakkal, termésükkel díszítő dísfákról, díszcserjékről.

2 A dísfák közül a terület korlátozott volta miatt csak a kis- és a közepesméretűeket alkalmazzuk. Nem valók ide azok a fajok, amelyeknek végleges koronaátmérője 15 m fölött van (bükk, platán, nyárfa, tölgy stb.).

3 A többnyire felszabdalt, viszonylag kicsi terület miatt fokozott hangsúlyt kapjanak a talajtakarók, különösen az előkertben.

4 Alkalmazzunk kúszócserjéket azöldfelület függőleges irányú növelése végett (pergolák, térelválasztó rácsok, szőlőlugas, falak befuttatása stb.)

5 A családi ház kertjében néhány ritkábban látható cserje is helyet kaphat, olyan, ami azt egyedivé, különlegessé teszi. Ilyenek például a melegkedvelő füge, gránátalma, selyemakác, a páraigényes dérbabér (Skimmia), babérsom (Aucuba), a különleges talajigényű havasszépék (Rhododendron).

6 A kertek fontos elemei a műtárgyak. A pincék és a kerti kútak azon túl, hogy díszítő elemei a kertünknek, gazdálkodási szempontból is hasznos és megőrzendő értékek.

KERTEK

7 Az egynyáriak közül elsősorban a tar-ka, oldott színhatást adók szerepeljenek. Ezek barátságosabbak, családiasabbak, mint a köztetek hangulatát idéző egyöntetű színfoltok. (lepkevirág, vasvirág, borzaskata, kerti szarkaláb, körömvirág stb.)

8 A családi ház kertje gyakran vegyeshasznosítású: a díszkert mellett haszonkertet is tartalmaz. A két kerttípus rendeltetése és megjelenése erősen különbözik, ajánlatos ezért azokat határozottan szétválasztani. A díszkert az utca felőli oldalon, a haszonkert pedig általában a ház mögött kap helyet.

9 Vannak olyan gyümölcsfák, amelyek helytakarékos megoldásként a díszkertbe is szépen beilleszthetők. Ilyenek az alma, a dió, a cseresznye, a meggy, a birs, a naspolya, a mandula, valamint a szilva. Ezek a fák nem igényelnek különösebb metszést, így koránjuk megtartja természetes formáját.

10 Hangulatos térelválasztó „rácsok”, kerti építmények az épület közelében is jól mutatnak. Gyakran a díszkertben kap helyet a szőlő is, lugas vagy határoló kordon formájában.

11 A kerítés mellé ültetett fáknál, cserjéknél be kell tartani az előírt minimális távolságokat: szőlő, alacsony cserjék és nyírott sövény - 50 cm, középmagas cserjék - 100 cm, fák - 200 cm.

12 Fűszernövényeket is bátran ültethetünk, hogy aztán élvezhessük azok jótékony hatásait.

MELLÉKÉPÜLETEK, KERTI ÉPÍTMÉNYEK

Kerti építményeink ugyancsak gazdagíthatják környezetünket.

A helyi és természetes anyagokból készült szerszámtárolók, pergolák, kerti lugasok és egyéb építmények a kert szerves részévé tudnak válni az idővel, az anyagok szép érésének köszönhetően méltóságteljesen uralhatják a kertet.

A jól méretezett és tervezett tárolókkal elkerülhetjük az újabb és újabb barkácsáruházban vásárolt bódék megjelenését a kertben. A kerti tároló megépítése előtt alaposan mérjük fel azon méretbeli igényeinket, melyek a házon kívüli tárolásra vonatkoznak.

Változatosabbá tehetjük kertünket különböző kerti építményekkel, lugasokkal, pihenőkkel, ülő- és fekvő alkalmatossággal.

Alkotók: Hello Wood, VÉS, Vass-Eysen Áron

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK - BELTERÜLET

Minden település, így Pálháza is különböző karakterisztikájú településrészekre bontható, kialakulásának időpontjától és körülményeitől függően.

Az egyes részek között természetesen vannak átfedések, hasonlóságok, mégis fontos, hogy a településkép egységessége miatt ismerjük meg és tartsuk tiszteltben a kialakult építészeti jegyeket, ezek figyelembe vételével tervezzük meg az új épületeket.

Pálházán az alábbi karakterisztikájú településrészek találhatók meg:

- TELEPÜLÉSKÖZPONTI KARAKTER
- TÖRTÉNETI KARAKTER
- KERTVÁROSI KARAKTER
- IPARI ÉS GAZDASÁGI KARAKTER

● TELEPÜLÉSKÖZPONTI KARAKTER

Pálháza településközponti karaktere szorosan a történeti karakter mellett fejlődött ki, köszönhetően a város közlekedési infrastruktúrájának, ugyanis itt találkozik négy út, amelyek fontos átszállási pontként szolgálnak. A Hollóháza - Sátoraljaújhely tengely és a Füzérradvány - Bózsza tengely találkozási átmeneti térré szolgált az erre utazóknak és mivel itt fordul meg a legtöbb ember, azért természetes módon itt alakultak ki azok a kereskedelmi és szolgáltatási funkciók, amelyek aztán megadják a település központi karakterét.

A kulturális és közigazgatási központ a Városháza, amely a régi "kisiskola" helyén épült. Mellette található a park az Indóházzal, ami turisztikai szempontból jelentős, vele szemben pedig a focipálya, amely bár nem építmény, mégis központi szerepet tölt be a város közéletében. Pálházi jellegzetesség, hogy a focipálya nem a város szélén van, hanem a központban, így rendezvények helyszínéül is szolgál, ezért is a települést központjának szerves részeként kell rá tekintenünk.

A település központi találkozóhelyeinek számítanak a templomok és azok előterei. A városban szétszórva, egymástól szinte egyenlő távolságra találhatóak meg három vallás templomai (Görög katolikus, Református, Római katolikus). A városban központi szerepet tölt be a Körzeti Általános Iskola is, amely egyedi építészeti megjelenésével kitűnik a kertvárosi karakterből és nem kapcsolódik szervesen a település központhoz, mégis központi szerepköre végett kiemelendő.

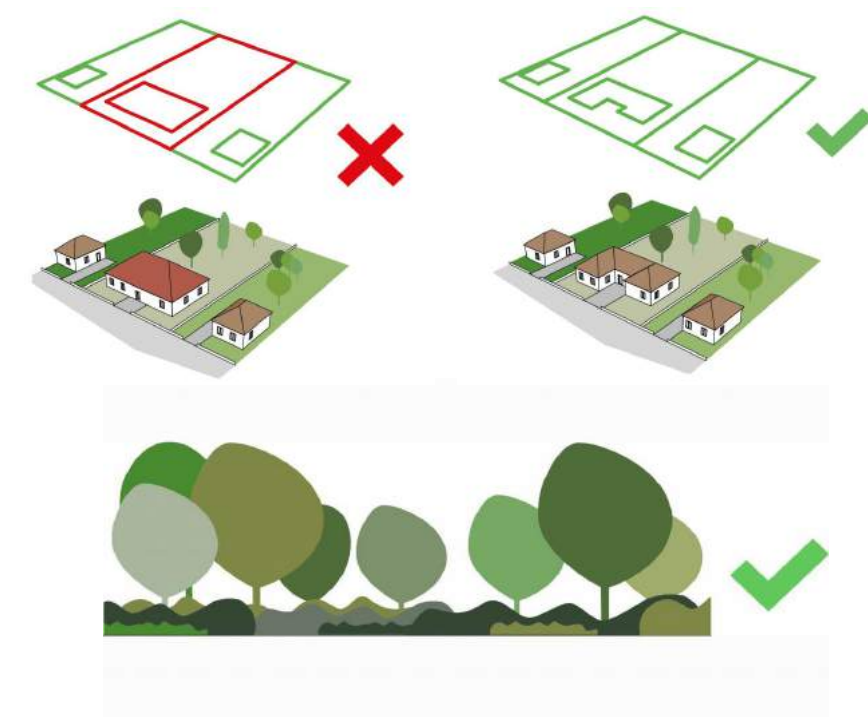
TELEPÍTÉS

Pálházán a városközponti jellegű területeken a szabadon álló beépítések a jellemzőek.

Funkcionális szempontból gyakori, hogy az intézményeket, nagyobb közfunkciókat ellátó épületeket a telkek központi helyzetébe helyezik, szabadon állnak. Mivel a gépjárművel érkezők számára biztosítani kell a parkolóhelyet, többnyire parkolóval egészül ki a közintézmények egyik irányú kertje.

A parkolókat úgy alakítsuk ki, hogy 5 helyenként ültessünk 1 fát. A fák az előnyös vizuális látványon felül a nyári melegben jelentős szolgálatot tesznek, árnyékuk alatt akár 5-10 C°-al alacsonyabb is lehet a hőmérséklet.

Szabadon álló beépítés esetén fontos, hogy épületeinket tömegükben és tagoltságukban a környező épületekhez hangoljuk. A nagyobb épületeket - a lehetőségek szerint - bontsuk szárnyakra, adjunk hozzá traktusokat, kisebb udvarokat, tagoljuk a homlokzatot. Kerüljük az egybefüggő, nagy tömegeket, mert azok felborítják az utca képének arányait.

MAGASSÁG

Az épületek magassága az utcakép, a légtérarány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település központjában többnyire intézmények, közfunkciókat ellátó épületek találhatók, melyek gyakran több szinten rendezkedtek be. A földszintes épületek tetőtereit beépítették, ritkán előfordulnak egyemeletes házak is. Lehetőség szerint kerüljük az emeletes épületeket, törekedünk a színtszámok alacsonyan tartására, inkább földszintes épületek építésére.

TETŐHAJLÁSSZÖG , TETŐFORMA

A település központjában található épületek kiemelt szerepet kapnak, hiszen ezeket látják a legtöbben. A funkcionalitás mellett igyekezzünk figyelembe venni az illeszkedést, ügyeljünk a településkép egységének megőrzésére. Ajánlott tetőhajlásszög: 35° és 45° között

Az intézményi épületek tetőformája többnyire egyszerű, a tetőgerinc fő vonala párhuzamos vagy merőleges az utcára. Sehol nincs bonyolult tetőforma, így azt sose alkalmazzunk. A szövetbe tervezett épületek tetőformáját a szomszédos házakéhoz hasonló módon alakítsuk ki.

FELÚJÍTOTT HAJÓÁLLOMÁS

A modern kor stílusjegyeit - lapostető, üvegkorlát, fehér falak, letisztult formák, egyenes vonalak, szalagablakok, nagy üvegfelületek - hordozó épületek esetében különösen fontos a precíz kivitelezés és a minőségi anyagok használata, melyeket jó arányokkal és érzékkel kell kombinálni az igazán szép eredmény eléréséhez.

A bemutatásra került felújított hajóállomás épületének szinte csak a vázszerkezete állt, részletei az enyészet áldozatává lettek (korlátok, emeleti szerelt határoló falak, esővíz elvezetés és más fém épületszerkezeti elemek).

A '70-es években épült épületet a két építész remek érzékkel újította fel, mellyel kiváló példát állítanak annak, hogyan lehet egyszerű eszközökkel szerethető és szép, modern épületet varázsolni egy romjaiban kallódó házból.

A végeredmény egy a mai kor igényeihez igazodó, de az épület eredeti karakterét megtartó iroda- és rendezvényépület lett.

Építész tervezők: Puhl Antal, Dajka Péter

Helyszín: Szentendre

ÓVODA AZ ERDŐ MÉLYÉN

A jelenlegi példa arra adott jó megoldást, miképpen lehet egy meglévő, eklektikus épülethez egy erdő mélyén, úgy csatlakozni, hogy az új funkció a kor összes igényeit maximálisan kielégítse, a környezetébe illeszkedjen és a szomszédságában álló történeti épülethez oly módon kapcsolódjon, hogy az mindkét épületrésznek előnyére váljon.

Az alsó szinten és a tetősíkon gránitszürke épület lapos, zöld tetejét is úgy pozícionálták, hogy a terepviszonyokat jól kihasználva az eredeti villa a bővítés felé magasodjon, így domináns maradhaszon.

A modern, egyszerű vonalvezetésű épülettömegek monokróm (szürke, fekete, fehér) színei és anyaghasználata kontrasztot állít a lágy színekkel rendelkező eklektikus háznak és az erdőnek, így felerősödik és hangsúlyt kap a két eltérő építészeti kor, valamint a természetes és az épített környezet közti különbség.

Építész tervezők: Szokolai Gábor

Helyszín: Budakeszi

● TÖRTÉNETI KARAKTER

Pálháza történeti karakternek nevezett városrésze a település legkorábbi városmagja, amely a Dózsa Görgy út 119.-től (ma Zempéni Takarékszövetkezet) a Rózsás utcai kereszteződésig tart. Az utca vonalából látható, hogy kialakítása során követték a domborzat és a természeti környezet adottságait (patak folyását), így az utca egy girbegurba, kötetlen képet fest. A Református templom mögött található házak elrendezése mutatja legszemléletesebben, hogy miként fejlődhetett az organikus településszövet. A patakhoz közel, a domborzati adottságokat figyelembe véve épültek a házak, azokat szekeres közlekedésre alkalmas utak mentén. A Református templomig az utca mindkét oldalán, attól nyugatra pedig a Dózsa Gy. utca páratlan oldalán találhatunk járdát, a másik oldalon pedig árok húzódik a csapadékvíz elvezetése céljából.

Az egykori gazdálkodó életmódból fakadóan a telkek hosszúkásak (ún. szalagtelkek) amelyek a lakófunkciók mellett gazdálkodásra is lehetőséget adtak az itt lakóknak. A telkeken jellemzően tornácos hosszúházat találhatók, azonban a XX. század második felében történő építkezéseknek köszönhetően sok helyen átépítették a régi házakat, amelyek eltérnek a régi hosszúházaktól, azonban tömegükben és elhelyezkedésükben követik a történeti karakter stílusjegyeit.

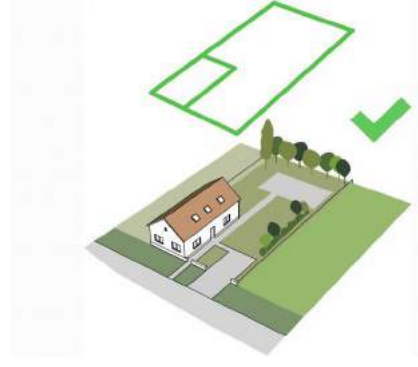
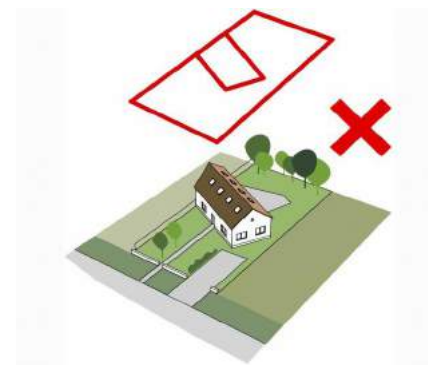
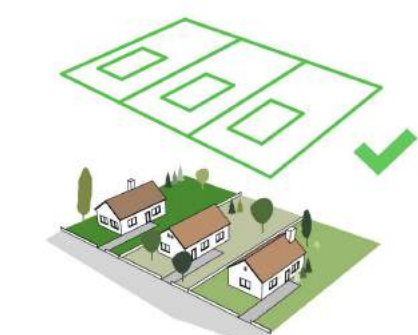
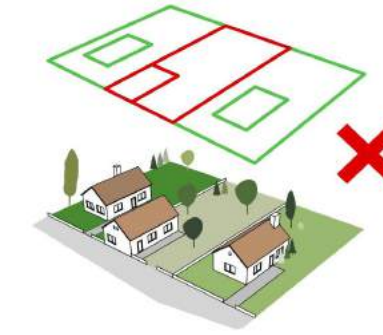
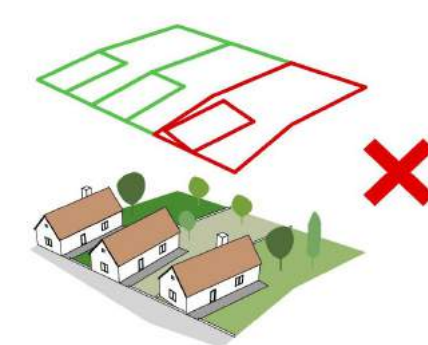
TELEPÍTÉS

A telkek a korai szabályozások hiányában természetes módon alakultak ki, amelyet ma szalagtelkeknek, vagy másnéven „nadrágszj” telkeknek hívunk. A házak jellemzően oldalhatáron álló hosszúházak, amelyek oldalhatáron állnak és tornáccal vannak ellátva.

Az épületek legtöbb esetben az utcáfronton helyezkednek el, kicsi előkerttel és a telk hátsó irányába növekedtek, ahogy a családi igények illetve a gazdálkodás megkövetelte. Ez a kép adja a történeti karakter jellegzetes utcaképét. Alapelve, hogy igazodjunk a környező épületekhez.

Az oldalhatáron fekvő, hosszúkás telteken fekvő, hosszan hátra nyúló beépítés, a családi házak sajátja. Az épületek kialakítása követi a domborzati adottságokat, a helyiségek, vagy azok ablakai, az udvarra nyílnak, mely udvarokat a szomszéd ház tűzfala határolja le.

Ne feledkezzünk el az oldalhatárra kerülő tűzfalról sem! Alakítsuk ki ízlésesen, ötletesen, melyről akár egyeztetünk a szomszédal is.

MAGASSÁG

Az épületek magassága az utcakép, a légtér-arány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település ezen részén a földszintes beépítés a jellemző. Ha a szomszédos épületek földszintesek, a környezetéből kiemelkedő többszintes épület megtöri a harmonikus utcaképet, így a város ezen szakaszán különös figyelmet kell fordítani az illeszkedés szabályára.

Amennyiben a telekméret megengedi, a használat pedig igényli a tetőtér beépítését, csak az utcafronttól hátrébb javasolt a térfal megemelése és a tetőablakok elhelyezése. Az utcafronton őrizzük meg, vagy állítsuk vissza a pálházi házak jellegzetes homlokzatát.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

Pálháza legkorábban kialakult épületeinek tetőhajlásszöge közel azonos. A történeti szövetbe tervezett épületek tetőhajlásszögei az egységes utcaképben fontosak, azok ne térjenek el nagy mértékben a meglévő házakétól.

Ajánlott tetőhajlásszög: 35° és 45° között

A történeti épületek tetőformája többnyire egyszerű, a tetőgerinc fő vonala párhuzamos vagy merőleges az utcára.

A szövetbe tervezett épületek tetőformáját a szomszédos házakéhoz hasonló módon alakítjuk ki.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Épületeink homlokzatát szokás az épület „arcának” nevezni. Ez az az arc, melyet a külvilág is láthat, amely árulkodik, vagy éppen elrejt mindazt, ami maga a ház. A ház pedig nem más, mint egy térbeli lehatárolás, egy menedék, mely elválasztja a külvilágot a belvilágtól, otthont és védelmet nyújt lakója számára.

Ezen alapvető tulajdonságán túl egy település szerves része, egy közösség alkotója, egy kor lenyomata, mely árulkodó részletekkel „gesztiikulál” a világ felé. Ezért is nagyon fontos, hogy a homlokzatok oly módon legyenek kiképezve, hogy minden mozzanatukban méltó és hiteles képet nyújtsanak tulajdonosukról, ugyanakkor gazdagítsák a települést.

Törekedjünk egyedi, értékálló megoldásokra, minőségi anyaghasználatra, ügyeljünk a karbantartásra és a jó minőségű kivitelezésre!

Tervező: Dankó Kristóf

Helyszín: Mór

ANYAGHASZNÁLAT, TÁJBA ILLESZTÉS

A képen látható épület egy ikerházfél, mely anyaghasználatában és tájba illesztett pozíciójával példaértékű magyar mintának tekintendő. A kis költségvetésből épült házat tulajdonosa többek közt saját kezével építette, célja egy jól használható, szép, környezettudatos és olcsó családi otthon megteremtése volt.

A fa intenzív használata összhangot teremt a természettel, az egyszerű, mégis szépen kidolgozott részletek egyszerre maiak és hagyományosak.

Épületeink tájba olvasztása lejtős terepen élettanilag és a településképp szempontjából is üdvös megoldás.

Tervező: Őrfi József

Helyszín: Piliscsaba

HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS

Egy régi parasztház teljes újraértelmezése során a archetipikus formát, a mestergerendás fáfödémet, a háromszatú elrendezést, a tornácot átmentették az új házba is.

„Az anyagok választásánál a hagyomány és a modernitás, a nyersesség és a kifinomultság, az illeszkedés és elkülönülés egyensúlyát kerestük. Hiteles, erős anyagokat használtunk: nyers betont, fehérre meszelt nyers téglát, sötétre pácolt fát, patinázott cinklemezt és sötétszürke kerámia cserepet. Kerültük az extra megoldásokat, a részleteket a mai, magyar, átlagos építőmesteri tudáshoz igazítottuk. Egyszerű, helyénvaló házat szeretnénk volna.”

Tervező: Álmosdi Árpád

Helyszín: Szolnok

HOSSZÚ HÁZ

A hosszúkás telkekre szerkesztett hosszú házak koránstem ismeretlenek a magyar lakóházépítészet körében. A hagyományos parasztházak térrendszere már nem felel meg egy mai család igényeinek, de az anyaghasználat, az alacsony kivitelezési költségek, a logikus térszervezés és a flóra tiszteletben tartása ma is nagyon fontos sarokpontok egy-egy új lakóház tervezésénél. A hosszú alaprajzok, hosszú közlekedőket eredményeznek, melyeket pazarló helyek helyett akár gigantikus, ablakkal tűzdelt könyvespolcokká is lehet alakítani, kihasználva az amúgy is megépítendő négyzetmétereket. A terek követik a terep lejtését, a privát részeket a közösségi terek követik. A ház kitűnő példa a környezetébe jól illeszkedő, az okos és szép, a hagyományos és egyben kortárs családi házra.

Építész tervezők: Földes László, Sónicz Péter
Helyszín: Pilisborosjenő

MŰTEREMHÁZ

Tabula rasa - tiszta fehér lapot, vagyis tiszta fehér teret tervezett Kovács Péter DLA saját építész irodájának Debrecen egyik legrégebbi részén. Az épületben a régít az újtól téglá és vasbeton szerkezettel választotta el. A ház építészeti alapképlete a rétegződés fenntartása, a régi téglakultúra fölött egy új építészeti karakter létrehozása.

Az épület egy zárt sorú települési szövetbe épült, mégis figyelemre méltó példája, miképp lehet a történelmi rétegződést megjeleníteni, a meglévő elemekből inspirálódva létrehozni egy teljesen új, de a környezetéből ihletett rendszert.

Építész tervezők: Kovács Péter
Helyszín: Debrecen

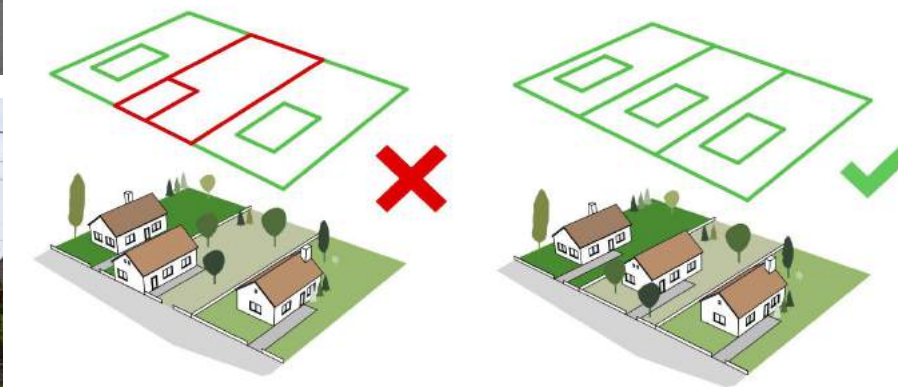
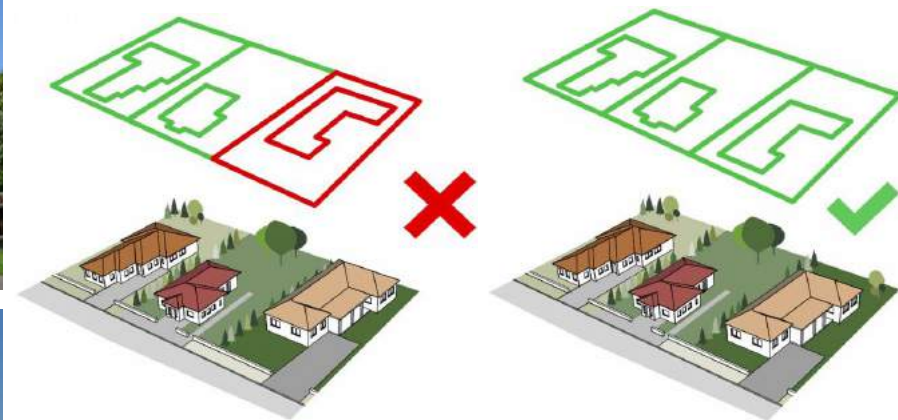

● KERTVÁROSI KARAKTER

Pálházán a XX. század második felében komoly változások következtek be, ugyanis nagy mennyiségben épültek új házak a helyi szabályozási feltételeknek köszönhetően. Ezek elhelyezéséhez új utcákat és üres telkeket jelöltek ki, amelyekre aztán a títustervek alapján épült a mai pálházi városképet jelentősen befolyásoló családi házak zöme. Az utcák vonala általában egyenes, szemben a történeti karakter íves, változó irányú utcáival.

Egyedül álló fák, vagy kisebb facsoportok, több helyen megjelennek, azonban telepített sorfákról nem beszélhetünk. A csapadékvíz elvezetéséről felszíni árkos vízelvezető rendszerek gondoskodnak, amelyek jellegzetes képét adják a pálházi utcaképnek.

TELEPÍTÉS

A kockaházak telekalakításainál a telkek általában négyzet vagy téglalap alakúak, melyekre szabadon álló beépítés a jellemző, meghatározott oldal- és előkert méreteket betartásával.

Ezek méretéről a Helyi Építési Szabályzat és az OTÉK ad tájékoztatást, melyeket mindneképp vegyünk figyelembe.

Új épület építése esetén a telepítéssel illeszkedjünk a szomszédos házak építési vonalaihoz, tartsuk tiszteletben a kialakult homlokzati rendszert.

A tervezésre kerülő épület építési helyének kijelölése kapcsán mindenképp egyeztessünk a helyi építési hatóság kompetens ügyintézőjével!

MAGASSÁG

Az épületek magassága az utcakép, a légtérarány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település ezen részén jellemzően egy emeletes épületek vannak. A meglévő épületek közé tervezett új épületek a környező épületek magasságaihoz igazodjanak.

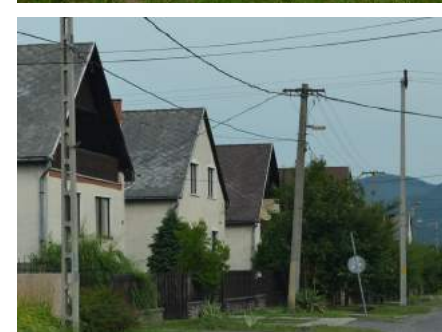
TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A kertvárosi részeken található típusházak tetőhajlásszögei és formájuk azonos, sátrötetővel és az utcára merőleges tengelyű nyeregtetővel készültek, így egyszéges utcaképet alkotnak.

A vegyes utcákban és területeken bátran alkalmazzunk lapostetőt, de kerüljük a bonyolult tetőidomok és a manzárdtetők alkalmazását.

Alkalmazzunk egyszerű tetőformákat, törekedjünk a jó arányok megtalálására. Tilos a „kutyaól” ablakok kialakítása, helyettük tetősík-ablakokat használjunk!

ÁTALAKÍTOTT VADÁSZHÁZ

Az épület a 60-as években épült , eredeti funkcióját tekintve is vadászház volt. A 2004-ben elvégzett felújítási munkákat az épületszerkezetek, a teljes épületgépészeti és villamosági rendszer elhasználódása és emellett néhány funkcionális változtatás igénye tette szükségessé.

„Az épület eredeti architektúráját alapvetően értékesnek tartottuk, a modernizmus szellemiségét megragadva, kívántunk ehhez illeszkedni és az új építésű átmeneti terekkel a természeti környezetet behozni az épületbe, illetve annak még jobban részévé tenni azt. Tervezői szándék volt, hogy az épület új kontextusba helyezésével átértelmezhetővé, befogadhatóbbá váljék, a mai eszközökkel hozzáépített kiegészítések az épület egészének megjelenését inkább erősítsék, és emellett értékei ne sérüljenek.”

Építész tervezők: Koller József, Ifj. Csatai László
Helyszín: Telki

ÁTALAKÍTOTT KOCKAHÁZ

A „Kádár-kockák” építészeti jelentősége sokkal nagyobb, mint amekkora figyelmet a szakma jelenleg tulajdonít neki. A típustervekből született, általában 10x10 m-es házak egy kor lenyomatai, melyek az egész országban megtalálhatók, minden település karakterébe be-beszűrődő vagy - akárcsak Pálházán - önálló karaktert alkotó jelenségek. A magyar emberek jelentős százaléka él vagy élt ilyen házakban, így nagyon fontos, hogy ezzel a kérdéssel jelen kézikönyv is foglalkozzon.

A sátozott kockaházak külső (és gyakran belső) megjelenésükben egy szigorúan szabályozott, az individuumot tiltó és a szabad gondolkodást üldöző kor leképezései, ezáltal építészeti és esztétikailag alacsony színvonalúak, tehát nem tekinthetők megőrzésre vagy követésre érdemesnek. Mielőtt azonban azt gondolnánk, hogy a helyzet reménytelen, az alábbiakban néhány átalakítási és felújítási ötletet, jó megoldást mutatunk be.

Ha a szerkezethez nincs lehetőségünk hozzányúlni, a homlokzati színek, burkolatok és anyagok helyes kiválasztásával, valamint a környezet (kert, előkert, kerítés) gondozásával javíthatjuk és szépíthetjük az összképet.

A jobb oldali épület építész tervezője: Lukátsovics Zoltán
Helyszín: Dunakeszi

● IPARI ÉS GAZDASÁGI KARAKTER

Pálházán belül jól elkülöníthető területen találhatóak az ipari és gazdasági tevékenységek céljára kialakított telepek. Célszerű módon az egykor Sátoraljaújhegyig kiépített vasútvonal mentén jöttek létre, ahol ki tudták alakítani a kitermelt fák feldolgozását kiszolgáló tűzépeket és logisztikai épületeket. Ez egyik ipartelepen található a mai napig az Hegyközi Erdészeti Igazgatóság erdészeti igazgatóságának épülete.

Az egykor virágzó fafeldolgozó üzem helyén mára csak az üres telek maradt meg, mellette gyümölcsfeldolgozó üzem található. Itt található továbbá a Perlitbánya üzeme is, amely jelentős gazdasági tényező a környéken.

Az gazdálkodás céljára szolgáló telkekre jellemző a kiterjedt méret. Az ipari és gazdasági épületek csarnokszerű, nagy alapterületű szerkezetek, amelyekhez kiszolgáló épületek is tartoznak.

Kialakításuk során törekedni kell a visszafogott, tájba illő épület együttes kialakítására, amelyek nem konkurálnak az egyedülálló táji adottságokkal.

PERLITBÁNYA

Magyarország egyetlen perlitbányája Pálházán található. A pálházai perlitbánya 1959 óta működik. Közvetlenül a bánya melletti előkészítő üzemben történik a perlit őrlése, szárítása és osztályozása a vevők igénye szerint. Hegyközben Pálházán és környékén lelhető fel a perlit, a riolit egy különleges szürkés-fehér színű, apró gyöngyszerű változata.

GYÜMÖLCSFELDOLGOZÓ ÜZEM

EGYKORI FAFELDOLGOLZÓ ÜZEM ÉPÜLETEGYÜTTESÉ

MÉHÉSZET ÉS MÉZSÖR MANUFAKTÚRA

Visszafogottság, letisztult elegancia, funkcionális formaképzés, környezettudatosság - olyan kulcsszavak, melyek mindegyikét felvonultatja az a terv, mely egy méhészet kiszolgáló épületét és mézből készített sörök manufaktúráját hozza egy fedél alá.

Döngölt földbetonból, fából, tehát olcsó és könnyen elérhető anyagokból készült, azonban jól hangolt részleteinek, arányainak és átgondolt térhasználatának köszönhetően mégis egy nagyon szép épület, mely amellet, hogy hagyományos, mégis összetéveszthetetlenül mai.

A tornácos ház kitűnő újrértelmezése, melynek megoldásait - megfelelő kivitelezési odafigyelés és precizitás mellett - bátran alkalmazzunk új ipari létesítményeink tervezésénél.

Építész tervező: Serfőző Evelin

Helyszín: Gödöllő

ÉPÜLETENERGETIKAI DEMONSTRÁCIÓS KÖZPONT

„A Debreceni Egyetem monumentális új tömbjeinek háttére előtt kérlelhetetlenül áll egy szigorú rácsszerkezetű kocka. Egy lakóházak melletti sávban kapott helyet a kutatóközpont demonstratív épület-kubusa. Léptéke a nagyobb családi ház, kisebb villaépület terület és tömegarányát veszi mintául, (szerencsésen) nem vesz tudomást a szomszédos új monumentális kari és szállás épületekről. Arányrendszerében a megfoghatót, a közérthetőt, a beláthatót célozza – míg formálásában az elvontat, a tudományosot, a sejtethetőt reprezentálja. Emberközeli arányok és kutatói szellemiség.”

Építész tervező: Ferencz Marcel, Vukoszávlyev Zorán

Helyszín: Debrecen

KÜLTERÜLET

Borsod-Abaúj-Zemplén megye természeti adottságait tekintve nem tekinthető mezőgazdasági térségnek, gazdaságában az agrárium súlya országos átlag alatti. Hegyköz területén a szántóföldek összterülete 6671 ha. A Hegyközben a földhivatali nyilvántartás szerint több mint 200 ha gyümölcsös található. A legjellemzőbb gyümölcsök Hegyközben: dió, málna, szeder, ribiszke, alma.

A Hegyközben a mezőgazdasági szövetkezetek felszámolásával párhuzamosan erősen lecsökkent az állattenyésztés jelentősége.

A Hegyköz erdősültsége magas, eléri az összterület 52,2 %-át (15670 ha). Az itteni erdők 71 % gazdasági erdő, 29 % véderdő. A hegyközi területen az Északerdő Zrt. rendelkezik a legnagyobb tulajdonrésszel, 70%-kal.

Pálháza külterületén döntően erdőgazdálkodási és mezőgazdálkodási tevékenység folyik. Az erdőgazdálkodásból származó faanyag feldolgozása mindig is az egyik fő tevékenységi köre volt a helyi lakosoknak a történelem során.

Azokon a területeken, ahol a domborzati adottságok és klimatikus viszonyok lehetővé teszik mezőgazdasági termelés alakult ki.

Harmadik jelentős tevékenység a bányászat. Pálházán található az ország legnagyobb Perlitbányája, amely jól látható már a város határából. E három gazdálkodási forma meghatározó tájképet ad Pálházának.

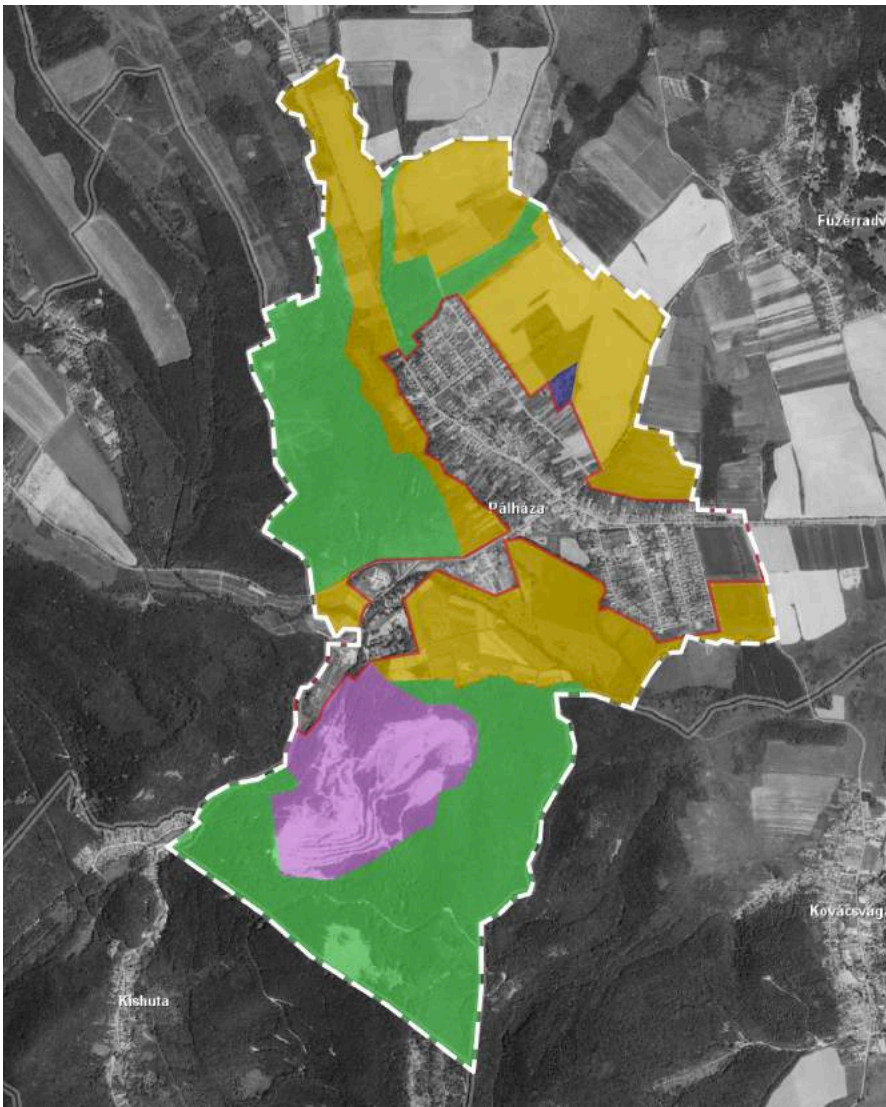
Perlitbánya

Mezőgazdasági terület

Erdők

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Fenséges, nyugalmat árasztó táj veszi körül a várost, ahol az ember és a természet évszázadok óta él szelíd harmóniában.

A Zempléni-hegység és a Bodrogköz találkozásánál formálódott területen ezernyi módját találja az ember, hogy megismerje a természetet, hogy közel kerüljön csodáihoz. Az ásványgyűjtő, a madarak életére kíváncsi ornitológus, a vadak csapásait járó erdőszerető ember, a vízparton csendesen üldögélő horgász éppúgy megtalálja az örömet, mint a tájat gyalogosan, kenuval vagy kerékpárral bebarangoló turista. Ma is viszonylagos zavartalanságban élhet az országosan is kiemelkedő vadállomány, ahol visszatelepültnak mondható a hiúz és a farkas és ahol világelső muflon- és gimtrófeák jellemzik az állomány minőségét.

A terület természeti értékeinek, gazdag növény- és állatvilágának védelmében hozták létre a Zempléni Tájvédelmi Körzetet.

A település területének jelentős részét képezik erdők és mezőgazdasági művelésű területek (szántó, gyümölcsösök). A Zempléni-hegység, azon belül is a Hegyköz egyik kiemelkedően szép részéről beszélünk, így az épített környezet mellett a természeti környezet védelme is kiemelt jelentőségű, mivel a város teljes közigazgatási területe valamilyen szintű védelem alatt áll. A terület egésze tájképvédelmi övezet, valamint a természeti területek aránya igen magas, így kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytársulások) és élőhelyek megóvására.

Kiemelt Natura 2000-es terület Pálházán a Bózsva patak környéke, valamint a különleges madárvédelmi területek közül a Zempléni-hegység a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgygel néven kihirdetett helyszín, amely a város közigazgatási területének jelentős része. Kiemelten védendő területek továbbá az Országos Ökológiai hálózat területei. A Pálházán megtalálható övezetek a magterület, az ökológiai folyosó és a pufferterület.

Pálháza területén több forrás is található, amelyekre az országosan védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi előírások érvényesek.

IMPRESSZUM

PÁLHÁZA VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

<http://www.palhaza.hu>
 palhaza.hiv@gmail.com
 3994 Pálháza, Dózsa György út 151.
 Telefon:
 +36-47-370-001

Polgármester: Szebeni Endre
 +36-370-001/14-es mellék

Főpítész:
 Tóth László, okl. építészmérnök

SZERKESZTŐ, GRAFIKAI TERVEZŐ,
 SZÖVEG, FOTÓ:
 Papp Linda, okl. építészmérnök
 Nemcsák László, tájépítészmérnök
 Wittek Krisztina, okl. építészmérnök

FOTÓK, LÉGIFOTÓK:
 Palágyi Tibor

Pálháza, 2017.

